

Het Europees economisch bestuur:

de Europese Unie tegen de werkende klasse

Een publicatie van Actiecomités Europa/Comités Action Europe

i.s.m.

Ander Europa

Ander
EUROPA

Uitgave maart 2012

Woord vooraf

Economische crisissen vinden hun oorsprong in het kapitalistisch systeem. Het ligt in de aard van het kapitalisme om overproductiecrisissen te veroorzaken. Paradoxaal genoeg leidt overproductie tot armoede en meer sociale ongelijkheid. Ook de bankencrisis is slechts de financiële verschijningsvorm van die overproductiecrisis. Verre van het kapitalisme in vraag te stellen, voert de Europese Unie echter een politiek die erop gericht is de volkeren van haar lidstaten te laten opdraaien voor deze crisis. De overheidsschuld, sterk opgelopen als gevolg van de steun aan de banken, is de eerste en haast enige zorg van de Europese Unie geworden. Zowat niemand daar vraagt zich af vanwaar die schuld komt of wie daar van profiteert. In naam van de stabiliteit van de euro verkiest de Europese Unie koste wat het kost de markten gerust te stellen. En de crisis blijkt de ideale dekmantel om de arbeidsverhoudingen in neoliberale zin te hervormen. Ondernemers en aandeelhouders moeten niet eens veel lobbywerk verrichten om al hun eisen ingewilligd te zien. De Europese wetgeving lijkt wel op hun maat te zijn gesneden, en overheden die er zich tegen zouden verzetten worden zwaar onder druk gezet.

Ondanks het liberale dogma van de minimale staatsinterventie, hebben de overheden van de Europese lidstaten de schulden van de privé banken, toen die in moeilijkheden waren geraakt, opgekocht, en dat zonder daar noemenswaardige voorwaarden aan te verbinden. En zo werden privé schulden probleemloos gerecycleerd tot nog meer openbare schuld. Niet gehinderd door veel logica, draaiden de Europese autoriteiten de zaken ook nog eens op hun kop: het was de overheidsschuld die de *oorzaak* werd van de crisis, het waren de overheden die boven hun stand hadden geleefd, het waren de veel te vrijgeveige sociale zekerheidssystemen die het concurrentievermogen ondermijnden. De enige remedie daartegen heet vandaag soberheid! Loonsvermindering, inkrimping van de overheidsbestedingen, snoeien in de uitkeringen voor zieke of werkloze werknemers, vermeerdering van de werktijd, verhoging van de pensioenleeftijd, privatisering van openbare diensten... Die Europese autoriteiten beschikken tegenwoordig ook over een flinke knuppel achter de deur: zware financiële boetes voor de lidstaten die zich niet aan deze nieuwe orde houden! Het moet wel stilaan voor iedereen duidelijk worden: hier wordt niet alleen een moeizaam opgebouwde welvaart aangetast, maar elk uitzicht op verdere democratisering van de Europese Unie dreigt voltooid verleden tijd te worden.

Wij zijn er rotsvast van overtuigd dat er alternatieven bestaan. Wel is daar de mobilisatie van de burgers in de Europese lidstaten voor nodig. Met onze Actiecomités Europa willen we daartoe een bijdrage leveren. Wij zijn vrouwen en mannen, Franstaligen en Nederlandstaligen, jong en minder jong, vakbondsleden en andersglobalisten. Allemaal zijn we geëngageerd in de strijd voor sociale rechtvaardigheid. Samen met duizenden andere Europeanen willen wij zoveel mogelijk mensen informeren over wat er gaande is, en acties op touw zetten tegen de invoering van deze plannen op Europees en nationaal vlak.

Wie deze plannen kent en inziet welke gevolgen ze zullen hebben voor de samenleving, kan alleen maar verontwaardigd zijn en er energie uit putten om er tegen in opstand te komen. Deze

brochure heeft de ambitie hiervoor de nodige informatie te verschaffen, en zo een bijdrage te leveren aan de verzetsbeweging tegen die plannen. Zo hopen wij op bescheiden wijze mee te werken aan het tot stand komen van gunstiger krachtsverhoudingen in Europa.

De tekst is een door *Ander Europa* geactualiseerde versie van de brochure die in september 2011 in het Frans uitgebracht werd door de *Comités Action Europe*. Ondertussen trad de beruchte 'sixpack' in werking, begon het 'Europees Semester' aan zijn tweede jaargang en werden nog een koppel nieuwe soberheidsverdragen op de lidstaten afgestuurd. Al deze nieuwe ontwikkelingen worden verder in aanzienlijk detail uiteengezet. Zeker in het Nederlandse taalgebied is er op dit gebied een enorme leemte, aan kritische berichtgeving en zelfs aan berichtgeving *tout court*. Daarom ook werd een glossarium toegevoegd (p. 49) met een korte uitleg over belangrijke begrippen in het EU-jargon¹. We hopen dan ook dat deze brochure vlug haar weg vindt in kringen van vakbondsmilitanten, in sociale organisaties en bij iedereen die zich met kennis van zaken mee wil inzetten voor de strijd tegen het neoliberale en antisociale Europa. Verspreiding van de brochure, onder welke vorm dan ook, wordt dan ook ten zeerste aangemoedigd! .

Overigens is het heel goed mogelijk dat ook deze tekst geactualiseerd zal moeten worden; de huidige versie is up-to-date tot midden maart 2012. Dit zal u dan zeker kunnen vernemen via de hieronder vermelde kanalen. Ook uw opmerkingen via die weg aanvaarden we in dank.

Zonder in megalomanie te vervallen, verheugt het ons dat Brussel ook een rol kan spelen als een internationale draaischijf om heel andere dan bedrijfsbelangen te promoten. Deze brochure kwam tot stand in samenwerking met militanten uit België, Nederland en Frankrijk. Inderdaad, in de *Comités Action Europe* vinden Franstalige en Nederlandstalige Belgische militanten elkaar; het *Comité Ander Europa* brengt dan weer militanten samen uit Nederlandstalig België en Nederland. En in Frankrijk vonden we niet alleen interessante teksten² waaruit we dankbaar hebben geput voor deze brochure, maar zeer onlangs (januari 2012) stichtten Franse militanten een *Comite Action Europe – Yvelines* naar het Brusselse voorbeeld, nadat een aantal onder hen de succesvolle meeting van de Brusselse comités (15 oktober 2011) hadden bijgewoond.

Tenslotte nog dit: het zou ongepast zijn de lezer veel 'leesgenot' toe te wensen wanneer zij/hij de lectuur van deze brochure aanvangt. De 'economic governance' is verwoord in een gortdroog managertaaltje, dat in feite steeds over hetzelfde gaat: competitiviteit (en zelfs dat is een code-woord voor de eigenlijke as waarrond alles draait in de Europese Unie: WINST) Het leesgenot moet dus op een ander vlak gezocht worden. En dat is er zeker: het inzicht in het ideologisch discours van de tegenstander voedt het geloof in de rechtvaardigheid van ons verzet. En dat inzicht aan anderen kunnen doorgeven, ook dat geeft veel voldoening.

Contact : comites.action.europe@gmail.com , <http://www.andereuropa.org/contact/>

Informatie: <http://www.comitesactioneurope.net/> , <http://www.andereuropa.org/>

---

¹ Termen uitgelegd in het glossarium worden in de tekst herhaaldelijk met een asterisk gemerkt.

² In het bijzonder *La nouvelle gouvernance économique et le pacte pour l'euro*, uitgegeven door Attac France in mei 2011.

Inhoudsopgave

1	de Europese constructie: een liberaal project van in den beginne	5
1.1	Van EGKS (1951) tot de Eenheidsacte (1986)	5
1.2	Op naar een muntunie	7
1.3	‘De meest competitieve kenniseconomie ter wereld’	8
1.4	De rol van de bedrijfslobby’s in de Europese constructie	10
1.5	Referenties	12
2	Crisissen	13
2.1	de neoliberale context	13
2.2	2007: de crisis barst los	16
2.3	Europees crisisbeleid	17
2.4	Referenties	19
3	‘Economic governance’: het Europees economisch bestuur	20
3.1	Vooraf	20
3.1.1	Economische coördinatie in een muntunie	20
3.1.2	Besturen of regeren? Woorden en wat erachter schuil gaat	22
3.1.3	Een poespas ‘economisch bestuur’ genoemd	24
3.2	Het Europees Semester	26
3.3	Wetgevend pakket (‘sixpack’)	29
3.3.1	Sixpack in het kort	30
3.3.2	Verordening nr. 1175/2011 (“Wortmann-Kool”) : <i>versterking van het toezicht op begrotingssituaties en het toezicht op en de coördinatie van het economisch beleid</i>	32
3.3.3	Verordening nr. 1173/2011 (“Goulard”) : <i>effectieve handhaving van het begrotingstoezicht in het eurogebied</i>	33
3.3.4	Verordening nr. 1177/2011 (“Feio”) : <i>bespoediging en verduidelijking van de tenuitvoerlegging van de procedure bij buitensporige tekorten</i>	34

3.3.5	Richtlijn 2011/85/EU (“Ford”): voorschriften voor de begrotingskaders van de lidstaten	34
3.3.6	Verordening 1176/2011(“Ferreira”) : preventie en correctie van macro-economische onevenwichtigheden.....	35
3.3.7	Verordening 1174/2011 (“Haglund”): handhavingsmaatregelen voor de correctie van buitensporige macro-economische onevenwichtigheden in het eurogebied	38
3.3.8	Nóg twee verordeningen: van 6-pack naar 8-pack...(nog niet goedgekeurd)	39
3.4	Het Europluspact van ‘Merkozy’	41
3.5	Het Begrotingspact	44
4	Besluit	46
	Appendix: de financiële ‘hulpfondsen’ (EFSM, EFSF, ESM)	47
	Glossarium	49
	Index	56

1 DE EUROPESE CONSTRUCTIE: EEN LIBERAAL PROJECT VAN IN DEN BEGINNE

Om de politiek te begrijpen die vandaag door de Europese Unie* (EU) wordt gevoerd, is het nodig na te gaan wat voor een regime er vanaf het begin geïnstalleerd is geworden en wat de beweegredenen ervan waren. Laat ons daarom de verschillende prioriteiten bekijken die gespeeld hebben in de loop van het Europese opbouwproces. We doen dat aan de hand van de opeenvolgende verdragen die aan de basis hebben gelegen van de Europese eenmaking.

1.1 VAN EGKS (1951) TOT DE EENHEIDSACTE (1986)

De Europese constructie nam een aanvang in 1951 met de oprichting van de **EGKS** (Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal). De zes stichtende landen waren België, Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland. Hierbij is het belangrijk voor ogen te houden dat de nieuwe omstandigheden van na de Tweede Wereldoorlog meebrachten dat de overheden een belangrijke rol op het vlak van de economie toegekend kregen. Zo was er het Marshallplan³ dat via investeringen de heropbouw in Europa moest stimuleren; overheden waren essentieel in de uitvoering van dit plan. Hetzelfde was het geval voor de EGKS, die de staal- en energiemarkten reguleerde, ook als dit inhield dat lonen tegen de concurrentiepolitiek van de werkgevers beschermd moesten worden.

Toen in 1957 echter de Gemeenschappelijke Markt (de Europese Economische Gemeenschap, vastgelegd in het Verdrag van Rome) werd opgericht, waren de krachtsverhoudingen tussen kapitaal en arbeidersbeweging al gewijzigd in het nadeel van deze laatste. Het Verdrag van Rome voorzag namelijk in de oprichting van een grote, gemeenschappelijke markt, gebaseerd op het economisch liberalisme.

Vlak na de het einde van de Tweede Wereldoorlog nochtans, waren de omstandigheden niet gunstig voor veralgemeende vrijhandel. Beducht voor de gevolgen van de dekolonisering die toen op gang was gekomen, verkozen de koloniale mogendheden in West-Europa immers hun respectieve economieën te blijven controleren. Het kapitalisme was nog steeds nationaal georganiseerd, de Europese economische ruimte met zes was nog vrij homogeen en in de krachtsverhoudingen tussen kapitaal en arbeid wogen de werknemers behoorlijk door. Inderdaad, de werkloosheid was laag, wat betekent dat de vraag naar arbeidskrachten groot was. Daarbij waren de linkse politieke krachten en de vakbonden sterk georganiseerd. In zekere zin voer het

---

³ Het Marshallplan is genoemd naar de naoorlogse Amerikaanse minister van buitenlandse zaken George Marshall. Hij stelde in 1947 aan de Europese regeringen een hulpprogramma voor onder de vorm van grondstoffen, goederen en geld (deels giften, deels leningen). Voor deze hulpverlening moest een structuur worden opgezet: de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking, die later evolueerde tot de OESO, een internationale organisatie die vooral neoliberale hervormingen bepleit. Diverse motivaties lagen aan de basis van het Marshallplan. De USA wilden er de invloed van de Sovjet-Unie in Europa mee bekampen, en waren daarom voorstander van Europese eenmaking en herbewapening van Duitsland. De sterke Amerikaanse economie had ook nood aan buitenlandse afzetmarkten met voldoende koopkracht; het verlenen van steun was vaak ook gekoppeld aan voorwaarden voor de liberalisering van de handel.

Europa van de jaren 60 een sociaaldemocratische koers, waarbij de productiviteitswinsten gunstiger dan vandaag tussen arbeid en kapitaal werden verdeeld.

We kunnen hier slechts zeer kort ingaan op de vraag hoe het stichtingsverdrag van de Europese constructie reeds zo liberaal gekleurd kon zijn op een ogenblik dat de arbeidersbeweging nog een aanzienlijk gewicht in de schaal wierp. Een eerste vaststelling is dat het sluiten van internationale verdragen (zoals het Verdrag van Rome) tot een besloten diplomatiek wereldje behoort, waar regeringen vrij spel hebben en weinig pottenkijkers te vrezen zijn. Dat is nu zo, dat was toen zeker zo. Weliswaar bekleedden sociaal-democraten soms zeer vooraanstaande posities in de regeringen; Paul-Henri Spaak was zelfs als Belgisch minister van buitenlandse zaken een eersrangfiguur in de Europese naoorlogse diplomatie. Maar dat hij voldoende vertrouwen genoot van de Amerikaanse en Europese burgerijen om in 1957 secretaris-generaal van de NAVO te worden, doet vermoeden dat dergelijke prominente figuren geen alarmsignalen uitstuurden in de arbeiderspers of op vakbondcongressen omwille van wat vrije-marktideologie in het Verdrag van Rome.

We hebben er ook reeds op gewezen dat de Verenigde Staten in het Marshallplan een hefboom gevonden hadden om te wegen op de houding van Europese regeringen, en zelfs expliciet bepaalde vrijhandelsclausules als voorwaarde stelden voor hulpverlening. Wat die inbreng precies geweest is, zal misschien door toekomstige historici kunnen in kaart gebracht worden.

Een derde overweging is dat de neoliberale ideologie weliswaar pas vanaf de jaren '80 op grote schaal begon door te dringen, maar reeds véél vroeger voorbereid werd door een kleine maar invloedrijke elite van economen, academici en journalisten, *les évangélistes du marché* zoals Keith Dixon ze in zijn gelijknamig boek noemt. Milton Friedman, Friedrich von Hayek, James Buchanan, Ludwig von Mises ..., allen hadden ze het gemunt op Keynes, op de regulerende en herverdelende rol van de staat (von Hayek wijdde er in 1944 een boek aan, *The Road to Serfdom*), en ze begonnen een kruistocht voor de markt als regulerend principe. In 1957 ontbrak het dus niet aan liberale opvattingen, die overigens tot het ABC van het kapitalisme behoren, wel aan politici die er werk van maakten om terug te geven aan de markt wat 'verloren' was gegaan aan publieke voorzieningen en overheidstussenkomst in de economie.

Dat lukt pas vanaf de jaren '80, nadat klassieke keynesiaanse ingrepen in de jaren '70 er niet in geslaagd waren de economie weer op gang te brengen en de winstvoet voor de ondernemingen te herstellen. De tijd is gunstig voor een ideologische ommekeer, het ultraliberalisme vindt gaandeweg aanhang bij de politieke elites. Vanuit dat nieuwe denkkader wordt de macht van de vakbonden ingeperkt en veranderen ook de opvattingen over de verdeling van de rijkdom zoals die tot uiting kwamen tijdens de beweging van mei 68.

In de **Eenheidsacte**, bekrachtigd in **1986**, is deze keuze duidelijk terug te vinden. Van dan af wordt in de werking van de Gemeenschap absolute voorrang verleend aan de marktmechanismen. De ondertekening van die Eenheidsacte is het resultaat van een lobbycampagne, die sinds 1983 gevoerd en bezielde werd door de Europese Ronde Tafel van Industriëlen (ERT, zie verder). De Europese regeringen beslissen dan om vanaf 1992 de economie te baseren op het vrij verkeer van kapitaal, producten en diensten en op het vrij bewegen van arbeidskrachten in de schoot van één grote, eenvormige markt. Dit betekent de afschaffing van fysieke, technische en fiscale belemmeringen die dat vrije verkeer zouden kunnen 'verstoren'. Deze koers van de Een-

heidsacte weerspiegelt een fundamentele evolutie die zich rond die tijd in verschillende gedaantes heeft voorgedaan: technologische transformaties, internationalisering van de economieën en de bedrijven, strategieën van bepaalde grote industriële en financiële groepen die actief zijn in de dienstensectoren, verspreiding van het neoliberale gedachtegoed, toenemende invloed van de financiële sector op de economie ('financialisering'), enzovoort. Sindsdien nestelt de ideologie van de vrije markt zich in de geesten. We beleven de georganiseerde afbraak van de overheidsinmenging, wat gekenmerkt wordt door een versneld proces van deregulering en privatisering. De grote verscheidenheid van overheidsdiensten wordt gezien als een onduldbare hindernis voor de totstandkoming van de binnenlandse markt. Stuk voor stuk worden ze, vanaf het begin van de jaren 90, het mikpunt van talloze Europese richtlijnen*. De Staat mag niet langer ingrijpen in de economie, tenzij om een exportpolitiek te voeren die inspeelt op het concurrentievermogen van de bedrijven. Maar deze bedrijven worden ook meer en meer transnationaal. Ze kunnen hun activiteiten steeds gemakkelijker delocaliseren. Om de uitvoer competitief te houden en de bedrijfswinsten op te drijven, moeten de lonen omlaag en de arbeidsdruk omhoog. Alle zogezegd onnuttige uitgaven worden gebannen. Werkonzekerheid is troef, een beslissing tot delocalisatie is immers vlug genomen, de dreiging ermee volstaat soms al om werknemers inschikkelijker te maken.

1.2 OP NAAR EEN MUNTUNIE

Een andere opmerkelijke evolutie is dat de munt langzamerhand de voornaamste drager werd van de Europese integratie. Tengevolge van de eenzijdige opzegging door de USA van het internationaal monetair systeem van Bretton Woods (in 1971), met als gevolg de verdwijning ervan, zochten de Europese landen een beschermingsmechanisme tegen de nieuw ontstane monetaire instabiliteit. Er komt een 'Europese Muntslang' (1972) en daarna het 'Europees Monetair Systeem' (1979) met de bedoeling dat de Europese munten onderling minder zouden schommelen. De economische politiek wordt voortaan beheerst door de bezorgdheid om de stabiliteit van de wisselkoersen en door de obsessie de inflatie onder controle te houden. De eenheidsmunt zal niet lang meer op zich laten wachten...

En zo komt in 1992-1993 het **Verdrag van Maastricht** tot stand. Het pad van de monetaire integratie is nu definitief ingeslagen. De lancering van de euro en de oprichting van de Europese Centrale Bank (ECB)* worden voorbereid. Zo'n eenheidsmunt vereist natuurlijk een strakke coördinatie van de economische politiek van de lidstaten, en gezien het heersende ideologische klimaat hebben de ontwerpers van het Verdrag expliciet voor het liberale gedachtegoed gekozen. De krachtsverhoudingen tussen de lidstaten brengen ook met zich mee dat Duitsland zijn model van centrale bank kan opleggen. Het Verdrag van Maastricht verleent absolute voorrang aan de monetaire politiek, ten nadele van de lonen en de overheidsinkomsten. De monetaire politiek houdt in dat in de hele muntunie één rentevoet wordt opgelegd en dat voor alle lidstaten van de Unie de wisselkoers van die eenheidsmunt dezelfde is ten aanzien van andere munten. Daarbij komt dat het hier gaat om een ondemocratische en antisociale afspraak. Ondemocratisch omdat de ECB het alleenrecht heeft over het beheer van de euro. In het Verdrag is bepaald dat de ECB onafhankelijk van de politieke macht (die van de EU) moet zijn. Ze hoeft zich

nog minder te verantwoorden tegenover de regeringen of de burgers van de lidstaten. Antisociaal omdat haar voornaamste doelstelling de prijzenstabiliteit is en ze daarom permanente loonmatiging oplegt aan heel Europa. De oprichting van de eurozone* verzwaart nog de druk op de lonen die in de lidstaten al onder vuur liggen. Aldus krijgen we een nog grotere verschuiving van het nationaal inkomen in het voordeel van de kapitaalinkomsten, een verschuiving die al ingezet was sinds het begin van de jaren 80⁴.

Maar terwijl de monetaire politiek voortaan op Europees niveau wordt beslist, blijft de budgettaire en fiscale politiek een nationale aangelegenheid. Europese belastingen bestaan niet en de Europese Unie kan ook geen communautaire lening uitschrijven. Toch betekende het Verdrag van Maastricht een ware politieke regimewijziging voor de lidstaten van de EU. De openbare financiën werden steeds meer een zaak van 'Brussel', tot ze met het 'economisch bestuur' van vandaag werkelijk onder Europese curatele geplaatst werden. De burgers van die lidstaten kunnen haast op geen enkele manier meer wegen op de economische politiek van hun land. Lidstaten die de euro invoeren moeten zich onderwerpen aan de in het verdrag vastgelegde stabiliteitscriteria. Die bepalen dat ze hun begrotingstekort* onder de 3 % moeten houden en dat de openbare schuld* onder de 60 % van het BBP* moet blijven. Deze strakke discipline wordt in 1997 nog aangescherpt door het **Stabiliteits- en Groeipact**⁵ (SGP, zie kader blz.25).

1.3 'DE MEEST COMPETITIEVE KENNISECONOMIE TER WERELD' ...

Een nieuwe periode vangt aan in maart 2000 met de **Top van Lissabon**. Daar beslisten de staats- en regeringsleiders van de toenmalige 15 lidstaten dat de EU " tegen 2010 de meest competitieve kenniseconomie ter wereld" moest worden. Samen met de Europese Commissie* hebben zij de zogenaamde Lissabonstrategie* uitgewerkt. Naast veel bombastische verklaringen hield deze 'strategie' toch een aantal concrete en vooral onheilspellende voorstellen in. Zo staat er een pleidooi in voor hervormingen zoals het optrekken van de pensioenleeftijd en het flexibiliseren van de arbeidsmarkt. De sociale politiek wordt meer en meer ten dienste gesteld van de concurrentie. De zogenaamde *open coördinatiemethode** of OCM (die al sinds 1997 bestond i.v.m. werkgelegenheid, het zogenaamde 'proces van Luxemburg') wordt veralgemeend en uitgebreid tot andere domeinen: de sociale bescherming, de pensioenen en het onderwijs. Het zijn terreinen waar de EU nochtans geen of weinig bevoegdheid heeft, maar waar men toch hervormingen wil opdringen. We zullen verder nog zien dat dit een typische trek is van de Europese *governan-*

---

⁴ In Europa is sinds het begin van de jaren 1980 het aandeel van de lonen in het nationaal inkomen gestaag gedaald. In benadering ontvangen de Europese loontrekkers nu zo 'n 10% minder van het nationaal inkomen dan 30 jaar geleden. Het omgekeerde geldt voor de inkomsten uit kapitaal (winsten, dividenden, rentes...): deze beslaan nu 10% méér van het nationaal inkomen. Zie M. Husson, "La baisse tendancielle de la part salariale", beschikbaar op <http://hussonet.free.fr/parvabis.pdf>. De grafiek in volgend hoofdstuk (blz.15) **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.** is hieruit overgenomen.

⁵ We schrijven termen als *Stabiliteits- en Groeipact*, *Nationaal Hervormingsprogramma* ... met hoofdletter, niet uit groot respect, maar om aan te geven dat het vast EU-jargon is.

ce (zie§ 3.1.2 blz. 22.). De open coördinatiemethode verloopt in verschillende episodes: eerst bepalen de regeringen de gemeenschappelijke richtsnoeren, dan moeten die richtsnoeren vertaald worden in de nationale politiek en ten slotte evalueren de lidstaten elkaar ('peer review'), om zo de slechte leerlingen onder morele druk te zetten en ze te verplichten hun nationale politiek te wijzigen. Het zal wel duidelijk zijn dat deze methode, alhoewel niet wettelijk dwingend, een heel sterke druk betekent om de gewenste hervormingen door te voeren. Nationale parlementen worden er weinig of niet bij betrokken. De open coördinatiemethode heeft gemaakt dat bepaalde politieke oriëntaties in heel Europa verspreid geraken, zoals het opzetten van private pensioenfondsen of het optrekken van de pensioenleeftijd. Nochtans verleent geen enkel verdrag de EU daartoe enige bevoegdheid.

De 'zwenking' van Europees links

De Lissabonstrategie bevat een welbepaalde ideologische visie op wat een 'sociaal Europa' zou moeten zijn. Deze visie past in de droom van de Europese leiders om de Verenigde Staten in te halen, en is ook sterk beïnvloed door de Angelsaksische opvattingen over sociale politiek. Begin eenentwintigste eeuw: de Vijftien zijn het eens om wat de toenmalige Belgische eerste minister Guy Verhofstadt de 'actieve welvaartstaat' noemde te ontwikkelen. Dit concept vindt zijn wortels in Groot-Brittannië, in de ideologische stroming die ten grondslag ligt aan de hervorming van de Labourpartij, toen geleid door Tony Blair. Blair wil het sociaaldemocratische motto 'meer belastingen, meer uitgaven' vervangen door een aanbodeconomie. Die laatste is ook bekend als 'regonomics', verwijzend naar de toenmalige Amerikaanse president Ronald Reagan. Bij een 'economie van het aanbod' wil men de groei stimuleren door maatregelen ten gunste van de bedrijven te nemen. Een 'economie van de vraag' daarentegen is meer gericht op het bevorderen van de koopkracht. Blair liet zich inspireren door Anthony Giddens, de theoreticus van de 'derde weg'. Volgens Giddens dient men zich "niet te verzetten tegen de globalisering van de economie, maar dient men een positieve houding aan te nemen, gebaseerd op centrumlinkse waarden, in een opkomende nieuwe wereldordering". De Duitse sociaaldemocratische kanselier Schröder en Blair publiceren in juni 1999 een manifest onder de titel *Europa: de derde weg, het nieuwe centrum*. Daarin zweren zij de 'bijstandsmatras' af, ten voordele van een aanbodpolitiek. Het accent ligt op flexibiliteit en individuele verantwoordelijkheid.

Alle sociaaldemocratische partijen in Europa gaan in meerdere of mindere mate de weg op van *New Labour*: de Duitse SPD onder Schröder, de Spaanse arbeiderspartij PSOE, de Nederlandse PvdA, ... De Vlaamse socialisten, met name Frank Vandenbroucke, timmeren actief mee aan de 'derde weg'. Naarmate de restanten van de socialistische traditie opgeruimd worden, ontpopt deze vernieuwing zich steeds meer als een variant van het Amerikaans model van links liberalisme.

De strategie van Lissabon verspreidde zich ook geografisch door de aansluiting in 2004 van de landen van Centraal- en Oost-Europa bij de EU. Een mooie aanwinst voor het Europa van de concurrentie! Lage lonen, behoorlijk opgeleide werkkrachten en een sterk door het Amerikaanse

neoliberalisme* geïnspireerde sociaaleconomische politiek... In feite waren de ‘criteria van Kopenhagen’ die de EU oplegde aan de kandidaat-lidstaten van het ex-Sovjetblok om toe te kunnen treden, vrijwel dezelfde die het IMF* met haar Structurele Aanpassingsprogramma's heeft opgelegd aan landen in de Derde Wereld. Dezelfde hervormingen worden vandaag geëist in de zwaar geteisterde landen van Zuid-Europa en in Ierland om aanspraak te kunnen maken op leningen uit de hulpfondsen (zie Appendix blz.47).

De EU is niet alleen liberaal, maar ook ondemocratisch. Het verdrag van Lissabon (2008) is daar een spectaculair voorbeeld van. Het lijkt als twee druppels water op de ‘Europese grondwet’, maar die was in 2005 door de Fransen en de Nederlanders in referenda verworpen. In de plaats van die grondwet hebben de Europese leiders dan maar het neoliberale verdrag van Lissabon aan hun burgers opgedrongen, ook al moesten ze de Ieren een tweede keer laten stemmen, nadat ze het in een eerste referendum verworpen hadden...

De opeenvolgende uitbreidingen

1957	Duitsland, België, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland	= 6
1973	Groot-Brittannië, Denemarken, Ierland	= 9
1981	Griekenland	= 10
1986	Spanje, Portugal	= 12
1995	Oostenrijk, Finland, Zweden	= 15
2004	Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slowakije, Hongarije, Slovenië, Cyprus, Malta	= 25
2007	Bulgarije, Roemenië	= 27

1.4 DE ROL VAN DE BEDRIJFSLOBBY'S IN DE EUROPESE CONSTRUCTIE

In de jaren '60 en '70 was er weinig vooruitgang in de uitbouw van de Europese eenheidsmarkt. Stilaan echter begonnen de grote Europese industriëlen zich te roeren. Alleen oordeelden die dat een club van managers van multinationals meer zou uithalen dan een federatie van werkgeversverenigingen. In 1982 heeft de Europese commissaris voor de industrie, de Belgische financier Etienne Davignon, een eerste lijst opgesteld van potentiële leden van een dergelijke groep. Pehr Gyllenhammar, de baas van Volvo, Umberto Agnelli, van Fiat en Wisse Dekker van Philips waren bij de eersten die positief reageerden. De **Europese Ronde Tafel van Industriëlen** (ERT) zag het licht in Parijs in 1983. De ERT was de motor van een campagne die geleid heeft tot de ondertekening van de **Eenheidsacte** in 1985. Dit Europees verdrag had de invoering van de eenheidsmarkt in 1992 tot doel. Kort voor de top van Dublin in 1985 hebben leden van de ERT bedreigd hun bedrijven naar buiten Europa te delocaliseren als de Eenheidsacte niet werd aangenomen. In 1986 is Etienne Davignon zelf tot de ERT toegetreden als bewindsman van de *Société Générale de Belgique*. De Eenheidsacte, die aanleiding gaf tot ongeveer 300 Europese richtlij-

nen* die resulteerden in de verdere liberalisering van de markten, leidde in 1993 ook tot het Verdrag van Maastricht. De oprichting van de EU is dus wel grondig beïnvloed geweest door de werkgeverslobby's. Dat werd trouwens zonder meer erkend door Jacques Delors, de toenmalige voorzitter van de Europese Commissie.

Zoals hiervoor al werd uiteengezet, ligt het Verdrag van Maastricht aan de basis van de **eenheidsmunt**. Vanaf 1988 werd de monetaire unie* enthousiast gepromoot door de bewindvoerders van Fiat, Philips, Siemens en Total die speciaal daarvoor een Bondgenootschap voor de Europese Monetaire Unie hadden opgericht.

In 1993 zette de Ronde Tafel een nieuwe campagne op touw. Dit keer werd de 'concurrentiekracht' de nieuwe prioriteit van de EU. Voorrangdiende verleend te worden aan de winsten van de multinationals in de hoop dat zij Europa niet zouden verlaten. In haar rapport *De crisis overwinnen* (1993) vroeg de ERT om een 'adviescomité over de concurrentiekracht' op te richten, naar het voorbeeld van een gelijksoortig comité dat de Amerikaanse president Ronald Reagan in 1986 in het leven had geroepen. De Europese Commissie heeft die wens ingewilligd en in 1995 het 'adviescomité over de competitiviteit'

gecreëerd. De groep bestond voornamelijk uit leden van de ERT en andere toplui van grote ondernemingen. Het is op basis van hun adviezen dat de 15 EU-regeringsleiders in maart 2000 de **Lissabonstrategie** gelanceerd hebben om tegen 2010 van de EU de 'meest competitieve kenniseconomie van de wereld' te maken. Sindsdien volgt de ERT op de voet de uitvoering van deze agenda. In 2010 kwam daarvoor de strategie **Europa 2020*** in de plaats.

De idee om van de concurrentiekracht de voornaamste doelstelling te maken werd officieel toen ze werd opgenomen in de tekst van het Grondwetgevend Verdrag. De Europese werkgeversorganisatie UNICE heeft als waarnemer deelgenomen aan de Conventie die de grondwet voorbereidde, en heeft het resultaat ook aanzienlijk beïnvloed.

Sinds 2002 dringt de ERT aan op de centralisering op Europees niveau van de economische politiek van de lidstaten, wat een 'sterke Europese Commissie' nodig maakt. De crisis van de eurozone in 2010 heeft als voorwendsel gediend om massaal bevoegdheden over te dragen van het nationale naar het Europese niveau, waar de beslissingen ontsnappen aan het politiek debat. Dat depolitiseren van de beslissingen is veruit het meest essentiële kenmerk van het 'Europees economisch bestuur'. Dat aan de kaak stellen is dan ook één van de motivaties voor deze brochure.

Maar niet alleen de bedrijfsleiders hebben een flinke vinger in de pap bij het formuleren van de EU-politiek. Ook de bankenlobby speelt een belangrijke rol in de Europese besluitvorming. In 1999 werd het idee voor een eenheidsmarkt voor banken gelanceerd. Het project was uitgedacht door verschillende groepen experts en de lobbyisten van de financiële sector. In 2008-2011 hebben de financiële lobby's een grondige hervorming van hun sector tegengehouden, waardoor anders een hoop misbruiken voorkomen hadden kunnen worden. Tot vandaag blijven speculatieve transacties nauwelijks gereguleerd⁶. Tijdens de crisis is de synergie tussen de Europese instanties en de bankenlobby's nog toegenomen. Het is nauwelijks een geheim dat vertegenwoordigers van de banksector via hun lobby, het *Institute of International Finance*, IIF, aanwezig waren en hun zeg hadden op verschillende recente topbijeenkomsten van de Europese Raad.

1.5 REFERENTIES

In deze brochure zullen we niet systematisch de bronnen opgeven voor wat beweerd wordt, om de toch al niet gemakkelijke lectuur niet nog te bemoeilijken. Bijkomend probleem is dat er vrij weinig kritisch materiaal beschikbaar is in het Nederlands; de meeste bronnen waarop we ons baseerden waren in het Frans en het Engels. We proberen wel een aantal referenties te geven naar achtergrondinformatie, zo veel mogelijk in het Nederlands en bij voorkeur gemakkelijk beschikbaar. Voor dit eerste inleidende hoofdstuk vermelden we:

- Georges Debunne, *Wanneer een sociaal Europa ?*, uitgave ABVV Brussel, 2003.
- Yves Salesse, *Manifest voor een ander Europa*, Gent, Academia Press, 2004.
- *De Europese Unie en de Lissabon-strategie*, Marxistische studies, januari-maart 2004, EPO.
- Erik Wesselius, *Corporate influence over EU economic policy*, januari 2003, http://www.beigewum.at/wordpress/wp-content/uploads/055_erik_wesselius.pdf
Over bedrijfslobbying is er de website www.corporateeurope.org
- Herman Michiel, *De Europese grondwet is een obstakel voor een democratisch en sociaal Europa*, 2005, http://www.andereuropa.org/wp-content/uploads/2011/04/brochure_Europese_grondwet.pdf
- De website van **Ander Europa**, www.andereuropa.org, biedt een hoop artikels over de Europese actualiteit, brochures, interessante links, activiteitenkalender etc.

---

⁶ Op 19 maart 2012 (!), bijna 5 jaar na het failliet van Lehman Brothers, verklaarde Eurocommissaris Barnier in verband met het parallele geldcircuit (shadow banking): "We have to define the term firstly. We want to act, but first we need to understand it and to see if our list is complete". Zie <http://euobserver.com/19/115633>. Voor de aanval op lonen en uitkeringen had men minder studiewerk nodig...

2.1 DE NEOLIBERALE CONTEXT

De Golden Sixties, waarmee eigenlijk de naoorlogse periode tot omstreeks 1975 bedoeld wordt, is een voorbeeld van een 'groeiregime' van het kapitalisme. Dit regime is ook gekend onder de naam 'fordisme', naar de autobouwer Henry Ford die reeds voor de Tweede Wereldoorlog zijn arbeiders relatief betere lonen betaalde, in de hoop zo nieuwe koopkracht te creëren. Dat zou dan ook zijn eigen verkoopscijfers en winst omhoogduwen. Het veralgemeend fordisme werd gekenmerkt door belangrijke sociale vooruitgang, in de Verenigde Staten en in Europa. De toen relatief sterke positie van de arbeidersbeweging heeft daar veel mee te maken. De sociale zekerheid werd uitgebouwd, overheden ontwikkelden een sterke publieke sector en hadden daardoor flink wat mogelijkheden om in de economie in te grijpen. De productie gebeurde voor een belangrijk deel in eigen land, het aandeel van de lonen in het nationaal inkomen bleef stabiel als het al niet steeg, terwijl de kapitaalstromen strikt gecontroleerd werden. De winsten van de bedrijven werden hoofdzakelijk opnieuw geïnvesteerd in de nationale economieën.

Natuurlijk mag deze korte periode niet geïdealiseerd worden. Het kapitalisme was niet gepacificeerd, het was de periode van de oorlogen in Korea, Algerije, Vietnam ... , in Spanje en Portugal, later in Griekenland, waren dictatoriale regimes aan de macht waarvan de arbeiders de eerste slachtoffers waren. En in volle Golden Sixties (winter '60-'61) brak de Belgische 'Staking van de Eeuw' uit tegen ... de toenmalige soberheidspolitik! Maar in het algemeen kan men stellen dat in die periode een deel van de aanzienlijke productiviteitswinsten naar de lonen ging.

Begin jaren zeventig, soms al vroeger, bleek dit groeiregime zijn beste tijd gehad te hebben. Om verschillende redenen was de winstvoet van de bedrijven globaal gedaald, en van het afkopen van de sociale vrede door een verdeling van de winst tussen kapitaal en arbeid was steeds minder sprake. Dit was het gevolg van een hele reeks ontwikkelingen op wereldvlak, die leidden tot een nieuwe internationale arbeidsdeling en een herstructurering van de wereldmarkt. In Zuidoost-Azië kunnen sommige landen (Hong-Kong, Singapore, Maleisië ...) zich opwerpen tot concurrenten van de traditionele Westerse productiecentra in bepaalde sectoren zoals synthetische vezels, textiel, schoenen...; soms voeren ze zelfs kapitaal uit. (China's doordringen op de wereldmarkt dateert pas van de jaren negentig.) In delen van Latijns-Amerika, in Brazilië, Mexico, Columbië, ook Argentinië, komt er een zekere industrialisering op gang, berustend op een overuitbuiting van de arbeidskracht. Naast de ontwikkeling van 'autochtone' bedrijven, vestigen er zich ook Europese en Amerikaanse multinationals. Het is ook toen dat sommige OPEC-landen (Iran, Saudi-Arabië, Koeweit) een grote rol gingen spelen op de wereldmarkt, en over aanzienlijke sommen 'petrodollars' beschikten.

Op dit veranderende wereldtoneel probeerden bedrijven, banken en regeringen van het Noorden posities te behouden of te veroveren. Overheden steunden 'hun' bedrijven met exportkre-

dieten, banken – op zoek naar winstgevende investeringen die ze op de thuismarkt niet vonden – overspoelden Derde Wereldlanden met leningen⁷. Iedereen probeerde zijn kastanjes uit het vuur te halen. Om kapitalen naar de USA te lokken verhoogde de *Federal Reserve* (Amerikaanse centrale bank) eind 1979 plots drastisch de intrestvoeten. Dit deed de schuld van de Derde Wereld exploderen en zou weldra tot een eerste bankroet leiden (1982, Mexico). Het IMF* begon aan zijn Structurele Aanpassingsprogramma's (SAP), waarbij financiële 'hulp' geboden werd aan ontwikkelingslanden onder voorwaarde van neoliberale hervormingen, zoals terugschroeven van overheidsuitgaven en openbare voorzieningen, privatiseringen, liberalisering van de handel enzovoort.

Europese regeringen probeerden met tonnen overheidsgeld een relance op gang te brengen en de werkloosheid in te dijken, maar veel meer dan een drastische verhoging van de staatsschuld kwam hieruit niet voort. Het is in die tijd dat België zijn zeer grote staatsschuld opbouwde (gaande van 56% van het BBP* in 1980 naar 102% in 1985!)

Al deze miserie ten spijt maakten bedrijven nog steeds niet de winsten die ze wensten. Maar crisistijden zijn het geschikte ogenblik voor grondige veranderingen (zoals trouwens blijkt uit de oud-Griekse oorsprong van het woord *crisis*: beslissend keerpunt). Wat de marktevangelisten dertig, veertig jaar ervoor gepredikt hadden over terugkeer naar de ware liberale grondslagen van het kapitalisme (zie blz. 6), werd vanaf het begin van de jaren '80 als oplossing voor de aanhoudende problemen daadwerkelijk in de praktijk gebracht. Het vroeg een stevige aanpak, er kwamen Ijzeren Dames als Margaret Thatcher en Great Communicators als Ronald Reagan aan te pas, maar eenmaal de weg gebaad was volgden ook de baby-Thatchers als Guy Verhofstadt, Helmut Kohl, François Mitterrand, en in de volgende generatie Tony Blair, Wim Kok, Gerhard Schröder, Frank Vandenbroucke enzovoort. Deze persoonsnamen zijn trouwens slechts etiketten voor regeringsploegen en lichten politici, journalisten en academici die – met overtuiging of schoorvoetend – het beruchte TINA-evangelie van Thatcher beleden: *There Is No Alternative!*

Na een decennium (1970-1980) van verwarring, aarzeling en teruggrijpen naar recepten van het vorige groeiregime, kan men vanaf de tachtiger jaren de contouren van het nieuwe regime zien ontstaan, dat van het neoliberalisme*. De overheid moet zich beperken tot het doen respecteren van de marktprincipes, zorgen voor de openbare orde en een gunstig kader scheppen voor de ondernemingen. Belastingen op kapitaal moeten omlaag, lonen moeten strikt onder controle gehouden worden, werklozen 'geactiveerd' door gepaste werkloosheidsvergoedingen⁸, etc.

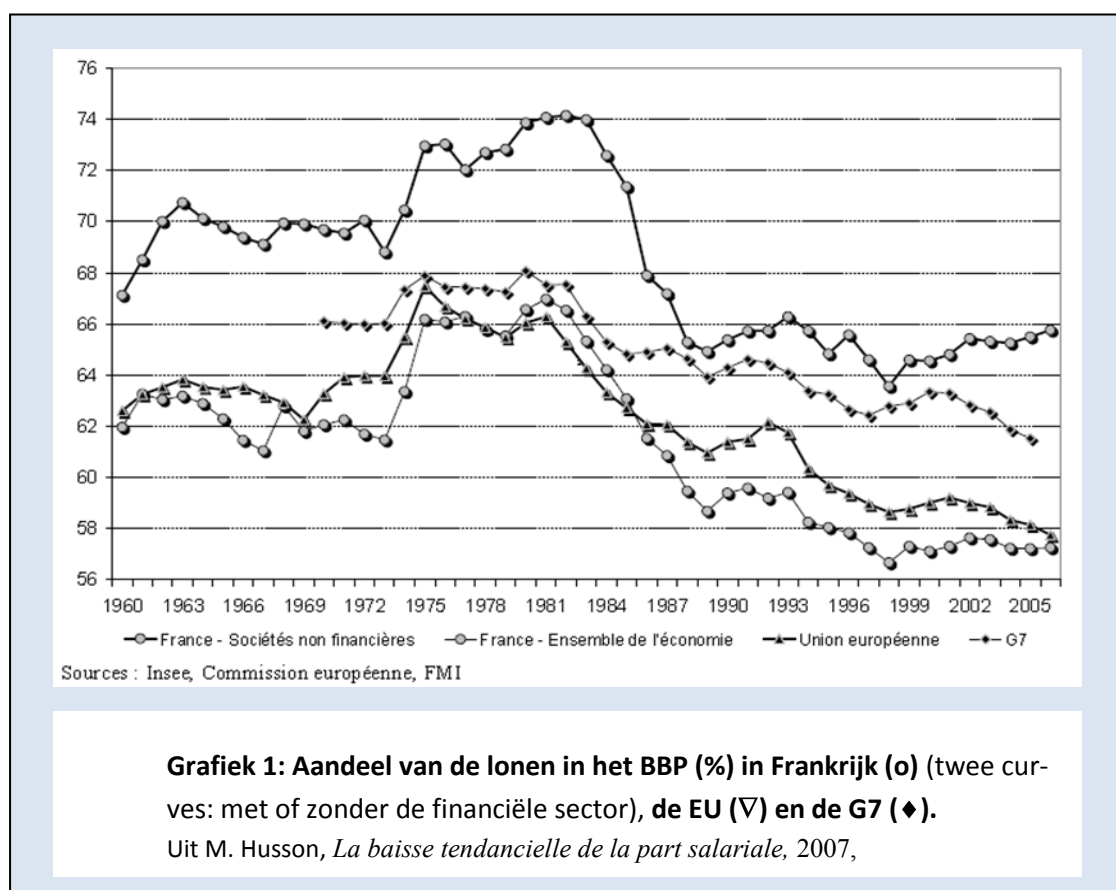
⁷ De schuld van de Derde Wereld steeg van 70 miljard \$ in 1971 naar 560 miljard \$ in 1980; zie Eric Toussein, *Je geld of je leven*, VUB-Press, 1998.

⁸ Wat niet betekent dat men de werkloze wil doen verdwijnen. Integendeel, neoliberale economen berekenen een NAIRU, een *Non Accelerating Inflation Rate of Unemployment*, of ideale werkloosheidsgraad. Immers, bij volledige tewerkstelling is er een schaarste aan krachten op de arbeidsmarkt, en de prijs van de arbeidskracht stijgt, wat de inflatie aanwakkert. Leve het reserveleger aan potentiële werknemers, ze houden de effectief werkenden bescheiden in hun eisen! Een pittig detail is dat Lucas Papademos, de huidige premier van Griekenland, in de jaren '70 als academisch econoom dit begrip mee uitwerkte...

Dat dit nieuw regime niet zonder gevolgen bleef, kan men aflezen uit Grafiek 1. Deze laat zien hoe in de loop van de voorbije 30 jaar het loonaandeel met 8 à 10 procentpunten van het BBP* achteruitging. Tot een tiende van het nationaal inkomen ‘verhuisde’ dus uit de zakken van de werkenden in die van de kapitaalbezitters. Het is een van de markantste wapenfeiten van het neoliberal beleid.

De winstvoet van de bedrijven nam in die periode dus sterk toe, maar dat ging niet gepaard met een verhoging van de productieve investeringen. Dat had te maken met een ander kwalijk aspect van het neoliberale beheer van de economie. In plaats van hun (gestegen) winst opnieuw te investeren, verdeelden de bedrijven een groot deel ervan onder hun aandeelhouders of schoven ze door als bonus naar hun topmanagers. Van de stelling van Schmidt⁹, “*De winsten van vandaag zijn de investeringen van morgen en de jobs van overmorgen*” blijft dus niet veel overeind. Nog erger, met de honderden miljarden winst die niet naar de belastingen gaan noch geïnvesteerd worden, wordt driftig gespeculeerd, wat de ene na de andere financiële zeepbel veroorzaakt, onder meer in de vastgoedsector en in het financieel systeem. Telkens wanneer die zeepbellen uiteenspatten, waren het niet de speculanten die daar het slachtoffer van werden, maar de vele kleine spaarders en huiseigenaars uit de werkende klasse.

⁹ Helmut Schmidt, sociaaldemocratisch kanselier van Duitsland van 1974 tot 1984.

2.2 2007: DE CRISIS BARST LOS

In de Verenigde Staten kon de consumptie zelfs nog stijgen, niettegenstaande ook daar het loonaandeel in het BBP een dalende tendens vertoont. De verklaring voor dit raadsel is eenvoudig: de doorsnee Amerikaan spaarde minder, maakte meer schulden en consumeerde op krediet. Toch moet men niet te vlug met de vinger wijzen naar de Amerikaanse gezinnen die boven hun stand willen leven. Die overconsumptie en het zogezegd gemakkelijke krediet werden door banken op haast criminele wijze gepromoot. Bij hypothecaire leningen moest soms de eerste jaren een zeer laag bedrag terugbetaald worden, om daarna naar een hoog tarief over te schakelen. Uiteindelijk hebben die twijfelachtige subprime-leningen¹⁰ vele honderdduizenden Amerikaanse gezinnen (men spreekt van 2 à 3 miljoen) de das omgedaan. Dit subprime-debacle luidde vanaf 2007 het begin in van een wereldwijde crisis van het neoliberale kapitalisme, de ergste sinds 1929! Eventjes dachten de Europese leiders dat de superieure euro ons voor het onheil zou behoeden, maar uiteindelijk bleek de Europese monetaire unie* de zwakste schakel in het systeem te zijn.

Verschillende factoren zullen op elkaar ingrijpen en tot de huidige eurocrisis leiden.

Zoals hiervoor vermeld, spatte de vastgoedzeepbel uiteen omdat die vele honderdduizenden Amerikaanse huishoudens in 2007 hun schulden niet meer konden terugbetalen. Ondertussen hadden de banken echter wel die dubieuze leningen als financiële producten doorverhandeld ('getitriseerd'). Daardoor waren ze terecht gekomen in het wereldwijde financiële systeem. Niet alleen het machtige Lehman Brothers ging daardoor failliet (2008), maar het mondiale banksysteem begon te wankelen.

Om een ineenstorting van dit systeem te vermijden, namen de regeringen de lasten van de verzwakte banken op zich. In de VS verstrekke de Fed renteloze leningen ten bedrage van 2500 miljard \$; tegen oktober 2010 bedroeg het totale Amerikaanse reddingsprogramma (inclusief economische relancemaatregelen) 7800 miljard dollar, meer dan de helft van het BBP¹¹ !

In de Europese Unie* engageerden de regeringen in de periode 2007-2009 zich voor 660 miljard euro. Als men er ook de waarborgen bijtelt (maar niet de bedragen die werden aangewend om de economie opnieuw aan te zwengelen), komt men aan meer dan 2000 miljard €¹². Van 2007 tot 2010 is de openbare schuld in de EU van 59% van het BBP naar 80% gestegen en het gemiddelde jaarlijkse begrotingstekort* van 0,7% tot 6% van het BBP. Die stijging van de schuld is niet enkel het gevolg van de herfinanciering van de banken door de overheid. Ze is ook veroorzaakt door de inkrimping van de economische activiteit (dalende fiscale inkomsten, stijgende publieke

---

¹⁰ 'Subprime' betekent : onder het topniveau, niet van de beste kwaliteit, waarmee de kans op terugbetaling wordt bedoeld.

¹¹ Damien Millet en Eric Toussaint, *La dette ou la vie*, CADTM & Ed. Aden, 2011, blz. 213-214.

¹² Damien Millet en Eric Toussaint, *La dette ou la vie*, CADTM & Ed. Aden, 2011, blz. 342.

uitgaven voor relanceplannen etc.). Overigens geven de EU-gemiddelden geen getrouw beeld van de rampsituatie in sommige lidstaten. Ierland bijvoorbeeld had in 2007 nog een *overschot* van 0,1% (BBP) op zijn begroting. In 2010 was dat veranderd in een *tekort* van 32% ! De staats-schuld steeg er van 25% naar 96%... Spanje had een begrotingsoverschot van 1,9% (BBP) in 2007, maar een tekort van 9,2% (BBP) in 2010, en de staatsschuld liep op van 36 naar 60%.¹³

2.3 EUROPEES CRISISBELEID

Dat de crisis in Europa nu al meer dan twee jaar duurt, heeft te maken met hoe de Europese muntunie in elkaar zit en met het economisch beleid in de EU. Doordat de Europese Centrale Bank* onafhankelijk is van de beslissingen van de Europese Unie en doordat ze bij haar oprichting officieel als prioritaire en in de praktijk zelfs als exclusieve taak het beperken van de inflatie tot ongeveer 2% heeft meegekregen, levert ze met haar monetair beleid geen enkele bijdrage tot een economische relancepolitiek. Daar het haar verboden is om leningen toe te staan aan de lidstaten (maar wel aan de banken) zijn de landen in moeilijkheden overgeleverd aan de speculatie van de privé-geldschietters. Die regeling was bedoeld om de lidstaten een financiële, monetaire en economische discipline op te leggen, maar ze blijkt nu een boemerang, die zelfs de hele eurozone bedreigt.

Het beleid van de Europese Unie vertoont twee aspecten, allebei even nefast.

Ook vóór het uitbreken van de eurocrisis bleek al dat er van een echte economische 'unie' eigenlijk geen sprake was. 'Unie' wijst op de een of andere vorm van samenwerking, op coördinatie, op complementariteit, terwijl de EU uitdrukkelijk de concurrentie van de ene lidstaat tegen de andere aanprijst en aanwakkert. Dit heeft kwalijke sociale en ecologische gevolgen. Maar zelfs vanuit een technisch-economisch standpunt bekeken werkt die unie niet. Dat is duidelijk gebleken in de huidige crisis. Landen van het kern-Europa, met name de exportkampioenen Duitsland, Nederland, Oostenrijk, Finland... vertoonden systematisch overschotten op hun betalingsbalans*. De landen in de zogenaamde periferie (Griekenland, Portugal, Spanje ...) daarentegen boekten systematisch tekorten. De tegenstellingen werden nog in de hand gewerkt door het draconische loonbeleid dat Duitsland voerde. Van convergentie¹⁴ is helemaal geen sprake. Integendeel, de tegenstellingen tussen de kernlanden van Europa en de periferie worden steeds groter. En als er al convergentie zou zijn, dan is het in neerwaartse zin, waarbij landen als Griekenland en Portugal convergeren naar het niveau van bijvoorbeeld Bulgarije.

Het tweede nefaste beleidsaspect is de *economic governance*, het Europees economisch bestuur, dat onder het mom van crisisbestrijding en met een ware minachting voor de meest elementaire democratische principes tijdens de voorbije twee jaar in snel tempo aan de lidstaten

---

¹³ Voor meer cijfers, zie <http://tinyurl.com/EU-debt-deficit> .

¹⁴ Daarmee wordt bedoeld: het naar elkaar toe groeien van de economische parameters zoals concurrentievermogen, loonniveaus enzovoort.

werd opgedrongen. Zelfs het Internationaal Muntfonds waarschuwt ervoor dat dit beleid ondoelmatig is en tot een langdurige recessie zal leiden. Herstel van het zwaar geteisterde Griekenland is in die omstandigheden totaal onmogelijk.

Afgezien van de ellende die dit beleid veroorzaakt, doet er zich ook iets heel merkwaardigs voor. De variant van het neoliberalisme die in Brussel wordt gehuldigd is blijkbaar van een heel andere aard dan die in Washington. Als het gaat om liberale opvattingen over de rol van de overheid moeten de Amerikaanse leiders gewoonlijk toch niet onderdoen voor die van Europa. Toch belet hen dat niet om die liberale minimale staat soms maximale uitgaven te laten doen. Ook al is het maar beperkt tot de volgende crisis, toch wordt de liberale motor in de USA weer op gang getrokken door een injectie van honderden miljarden. Niet zo in Europa. Hebben we hier soms te maken met een ideologische verblinding? Is men gefascineerd door de buitenkans om eens en voor altijd af te rekenen met die vervloekte welvaartstaat, ook al riskeert dat het hele economisch apparaat te vernietigen? Of is het gewoon een historisch accident, waardoor net in Duitsland, dat met zijn dominante economie de EU voorttrekt, onder de elites een vorm van neoliberalisme (het 'ordoliberalisme'¹⁵) leeft, wat dit soort halsstarrigheid met zich meebrengt?

Wat er ook van zij, de Europese leiders voeren het continent recht naar de afgrond. Hun opvatting van economisch bestuur maakt in het beste geval van Europa nog net geen strafwerkkamp en in het ergste een economische woestijn. Hopelijk slaagt deze brochure erin om daarover meer duidelijkheid te verschaffen en draagt ze aldus bij tot de uitbouw van een Europese sociale verzetsbeweging.

---

¹⁵ Het ordoliberalisme is een theorie die vóór de Tweede Wereldoorlog ontstond en zich liet gelden bij de inrichting van het naoorlogse Duitse 'Wirtschaftswunder'. Het huldigt een sociale markteconomie met de markt als ordenend principe. Overheden die voor hun financiering aangewezen zijn op de financiële markten, zullen daardoor gedisciplineerd worden. Over het ordoliberalisme, zie de site <http://www.fbilger.com/> (in het Frans).

2.4 REFERENTIES

Er is in het Nederlands niet erg veel te vinden over de crisis van de euro. We vernoemen:

- Ander Europa heeft een brochure uitgebracht, **Europa en de crisis**, waarin ontstaan en verloop van de crisis in een niet-technische taal worden verklaard; deze brochure kan gedownload worden op www.andereuropa.org (rubriek Brochures)

- Marc Vandepitte, **De fatale constructiefouten van Europa**, in De Wereld Morgen, <http://www.dewereldmorgen.be/artikels/2012/01/14/de-fatale-constructiefouten-van-europa>

In het Frans:

- Damien Millet en Eric Toussaint, **La dette ou la vie**, CADTM & Ed. Aden, 2011.
- Attac-France, **Le piège de la dette publique**, Ed. Les liens qui libèrent, 2011.
- Les économistes atterrés, **20 ans d'aveuglement – L'Europe au bord du gouffre**, Ed. Les liens qui libèrent, 2011.
- François Chesnais, **Les dettes illégitimes**, Ed. raisons d'Agir, 2011.

In het Engels :

- John Bellamy Foster & Fred Magdoff, **The great financial crisis**, Monthly Review Press, 2009 (zie <http://monthlyreview.org/press/books/pb1849/>)

3 'ECONOMIC GOVERNANCE': HET EUROPEES ECONOMISCH BESTUUR

3.1 VOORAF

Vooraleer we de verschillende onderdelen van het 'Europees economisch bestuur' bespreken, bekijken we dit begrip zelf van meer nabij.

3.1.1 Economische coördinatie in een muntunie

“Een muntunie kan niet zonder coördinatie van de economische politiek”, zo luidt de stelling van de Europese instellingen, die dan verder gaan: “Dit hebben we teveel verwaarloosd, en moeten we nu onder druk van de crisis in snel tempo rechtzetten. Vandaar al onze inspanningen om een echt Europees economisch bestuur op poten te zetten.”

Met de eerste uitspraak – dat een muntunie niet zonder gecoördineerde economische politiek kan – zijn zowat alle economen het eens, liberalen zowel als marxisten. Eén munt betekent immers: één wisselkoers, één basisrente voor de hele muntunie, en dat terwijl de economische realiteit en conjunctuur in de verschillende staten van de unie zeer uiteenlopend kunnen zijn. In een land met een eigen munt kan in noodgeval besloten worden om die te devalueren, waardoor de exportproducten goedkoper worden. Op de schaal van een continent is het echter onmogelijk dat dit voor alle landen terzelfdertijd een aangewezen maatregel zou zijn. Op dezelfde manier is een lage rente voor het lenen van geld het middel om een economie te stimuleren, maar in landen die op dat ogenblik een hoogconjunctuur beleven kan het leiden tot overconsumptie, overdreven inflatie enzovoort.

Het is dus duidelijk dat een muntunie, naast mogelijke voordelen¹⁶, specifieke problemen stelt, die een adequaat politiek antwoord moeten krijgen vóór men tot de unie overgaat. Welke maatregelen bijvoorbeeld om grote verschillen in productiviteit op te vangen? Om achtergebleven regio's te ontwikkelen? Als de muntunie ook een politiek-geïntegreerde federatie van staten is, zoals de Verenigde Staten van Amerika, kan het federaal overheidsbudget daarin een belangrijke rol spelen. Dit is ook wat men op kleinere schaal aantreft in zowat alle landen, waar altijd rijkere en armere regio's zijn. Daar heb je permanent financiële transfers, bijvoorbeeld van Noord- naar Zuid-Italië, van Vlaanderen naar Wallonië of van het westen van Duitsland naar het oosten.

Het probleem met de Europese muntunie is dat ze geen onderdeel is van een politiek en economisch geïntegreerde unie. Transfers zijn daar slechts in heel beperkte mate mogelijk aangezien het budget van de EU hoogstens 1,24% van het hele Europese BBP* bedraagt. Met zo wei-

---

¹⁶ Een gemeenschappelijke munt zou – mits totaal anders aangepakt dan in de EU – een onderdeel kunnen zijn van een progressief project. Aan de muntspeculanten worden kansen ontnomen; landen in moeilijkheden zouden in principe goedkoop kunnen lenen bij de centrale bank aan het unie-tarief, op voorwaarde natuurlijk dat dit niet uitdrukkelijk verboden wordt zoals in de EU.

nig middelen is het gewoon niet mogelijk om een serieuze economische politiek te voeren. Overigens bestaat er in de schoot van de EU helemaal geen politieke wil om daar verandering in te brengen.

De voorwaarden voor een geslaagde muntunie waren dus van in den beginne afwezig, en heel wat economen hebben daar dan ook meteen voor gewaarschuwd¹⁷. In kringen van economen werd trouwens al vanaf de jaren 60 druk gediscussieerd over de voor- en nadelen van muntunies. Uit die discussie ontstond onder meer de zogenaamde *optimum currency area* theorie. Dat kon echter de Europese leiders niet van het plan afbrengen om hun grote eengemaakte markt helemaal te bekronen met een muntunie. Het was onder de leiding van de Franse sociaal-democraat Jacques Delors, commissievoorzitter van 1985 tot 1995, dat het plan vorm kreeg. In 1992 werd met het Verdrag van Maastricht dan ook de eerste steen gelegd.

Hoewel die Europese gangmakers voor de euro zich dus weinig gelegen lieten liggen aan theoretische tegenargumenten, hadden ze wel een antwoord op die bezwaren. Dat antwoord kwam erop neer dat de lidstaten wel gedwongen zouden zijn om onder druk van de eenheidsmunt hun respectieve economieën aan te passen en op elkaar af te stemmen. Daarbij viel vaak het woord 'breekijzer'. De euro zou het breekijzer zijn waarmee ook deze nieuwe stap in het succesvolle Europese integratieproces zou kunnen gezet worden. Oude barrières zouden met dat breekijzer opengebroken worden. Het Europese continent zou één grote ruimte van mobiele kapitalen en arbeidskrachten worden. En de regeringen van de lidstaten zouden wel het nodige doen om investeringen aan te trekken. Ook hoopte men dat die regeringen op een informele manier tot afspraken zouden komen, via een 'open coördinatiemethode*' (zie ook blz. 23). Die coördinatiemethode houdt weliswaar geen wettelijke verplichtingen in, maar men rekende erop dat wederzijdse druk zou volstaan. Zo bevatte het verdrag van Maastricht de 'Globale richtsnoeren voor het economisch beleid'. Men schreef daarover: *"Om de druk op te voeren kan de Raad een aanbeveling* uitvaardigen gericht op de lidstaten die er niet aan voldoen, en deze publiceren."*

Sommigen koesterden de illusie dat de euro ook het breekijzer zou worden om het 'sociaal Europa' te realiseren¹⁸. Bovendien rekende men erop dat diezelfde overheden, dankzij een 'Stabiliteitspact' (zie blz. 25) en de totaal onafhankelijke Europese Centrale Bank (ECB)*, ervan weerhouden zouden worden de eenheidsmunt te misbruiken om hun eventuele buitensporige staatsschulden en begrotingstekorten met goedkope euroleningen te financieren. Het Stabiliteitspact verbiedt immers begrotingstekorten* boven de 3% van het BBP en een staatsschuld* groter dan 60% van het BBP. En de ECB mag eenvoudigweg niet lenen aan de lidstaten. Lidstaten die leningen willen afsluiten om hun schulden te betalen, moeten dat op de markt doen, bij de

---

¹⁷ In de Volkskrant van 13 februari 1997 verscheen een open brief van 70 overwegend progressieve economen onder de profetische titel *"Met deze EMU kiest Europa de verkeerde weg"*. Maar ook de liberale Prof. Paul De Grauwe (KU Leuven) voorspelde moeilijkheden, lang voor de eurocrisis uitbrak.

¹⁸ Freddie Willockx, toenmalig europarlementslid voor de Vlaamse socialisten schreef in De Standaard van 30 april 1998 onder de titel *"Breekijzer voor sociale Unie"*: *"Met Europees geld in hun portefeuille, zullen mensen in de verschillende lidstaten zich bewuster zijn van hun Europese identiteit. Op die manier zullen ze ook eerder geneigd zijn om samen, over de grenzen heen, dingen te bereiken."*

privébanken. Men vertrouwde erop dat de markten de spaarzame staten zouden belonen met een lage intrest en de verkwistende staten zouden afstraffen met een hoge.

Het duurde geen tien jaar vooraleer de ondeugdelijkheid van de Europese monetaire constructie op een spectaculaire manier duidelijk werd. Een paar jaar konden de Europese leiders prat gaan op hun sterke euro. Maar nadat de financiële crisis in de VS losgebarsten was (hypotheek- of *subprime* crisis vanaf 2007, bankroet Lehman Brothers 2008), bereikte die al vlug Europa en de eurozone. Het jarenlange neoliberale beleid (vrij spel voor speculanten, steeds minder belastinginkomsten voor de overheden) en een ondeugdelijke basis van de Europese muntunie vormden een giftige cocktail. Banken in moeilijkheden werden door nationale overheden met belastinggeld gered. Het gevolg was dat de fragiele overheidsfinanciën van heel wat landen diep in het rood gingen. Ierland, Griekenland¹⁹, Portugal, ... het ene land na het andere bleek zeer slecht beschermd onder de europapaplu. Noodgedwongen moesten de Europese instanties een aantal heilige principes laten varen. Het verbod op wederzijdse financiële hulp werd doorbroken door de oprichting van steunfondsen van honderden miljarden (Europees Financieel Stabiliteitsfonds EFSF, Europees Stabiliteitsmechanisme ESM ...²⁰), de ECB kocht dan toch Grieks en ander staatsschuld papier. In het beste geval konden aldus enkele branden geblust worden, maar een structurele oplossing van het schuldprobleem was het niet.

Het oordeel dat we moeten vellen over dat fameuze Europees 'economisch bestuur' is nog vernietigender. Hier gaat het niet om branden blussen maar om het tegengestelde: de economische crisis verergert erdoor. Dit 'economisch bestuur' is niet het (laattijdig) begin van een economische coördinatie tussen de lidstaten van de muntunie, maar een autoritair opgelegde antisociale soberheidspolitiek die de economische heropleving onmogelijk maakt. Zelfs het Internationaal Muntfonds waarschuwde begin februari 2012 dat dit een contraproductieve aanpak dreigde te worden. Zoals verder zal blijken als we de verschillende onderdelen van dit 'economisch bestuur' wat meer van nabij bekijken, is er niets coördinerends aan. In werkelijkheid werden de lidstaten onder een scherp budgettair toezicht geplaatst dat vergezeld gaat van neoliberale hervormingen van de arbeidsmarkt in elk van die lidstaten afzonderlijk. Men ontkomt moeilijk aan de conclusie dat de EU de crisis aangrijpt om lang gekoesterde neoliberale dromen te realiseren, terwijl ze ondertussen niets onderneemt tegen de economische crisis zelf.

3.1.2 Besturen of regeren? Woorden en wat erachter schuil gaat.

---

¹⁹ Dit land ging onder zeer slechte beginvoorwaarden de crisis in. Jarenlang wanbeheer, vervalste statistieken om toch maar bij de eurokopploeg te kunnen behoren, fiscale chaos, grote militaire uitgaven (bestellingen in Duitsland en Frankrijk, waar 'Merkozy' nog geen woord over gerept hebben), de financiële aderlating door de organisatie van de Olympische spelen in 2004, maakten dat het begrotingstekort in 2007 (vóór de crisis) reeds 6,4% van het BBP bedroeg, de staatsschuld 105,4%. Als men de verschillende Griekse regeringen verantwoordelijk kan stellen voor de tragedie die het Griekse volk ondergaat, kan men de hele Europese financiële crisis evenwel niet op hun conto schrijven. Het Griekse BBP bedraagt immers maar 2,5% van dat van de eurozone.

²⁰ Een discussie over deze fondsen valt buiten het bestek van deze brochure. Een korte beschrijving ervan is te vinden in de Appendix blz. 47.

De uitdrukking ‘Europees economisch bestuur’ is de vertaling van ‘european economic governance’. Het voordeel van terug te gaan naar de oorspronkelijke Engelse uitdrukking is dat ‘governance’ meestal in één adem uitgesproken wordt met ‘corporate’. ‘Corporate governance’ duidt tegenwoordig de manier aan waarop grote privébedrijven bestuurd worden. Die hebben wel een aantal bestuursorganen (raad van bestuur, directiecomité...) waar overlegd wordt, maar die zijn niet democratisch verkozen, en een belangrijk deel van de machtsuitoefening verloopt op een duistere manier. Beslissingen hangen vaak ook af van instanties die niet eens tot de bedrijfshiërarchie behoren, zoals de beurs of de ratingagentschappen. Er wordt bestuurd, niet geregeerd, er zijn *stakeholders* (belanghebbenden), geen burgers.

Als in de EU nu gesproken wordt over (*economic*) *governance*, is het in een vergelijkbare context. In 2001 geeft de Europese Commissie* een Witboek uit, “Europese governance”²¹. Volgens de Commissie zelf gaat het over “*de manier waarop de Unie omgaat met de bevoegdheden die haar door de burgers zijn toegekend*”. Er worden allerlei aanpassingen voorgesteld zoals meer openheid, meer betrokkenheid, meer interactie, beter beleid.... Eén vraag wordt echter niet gesteld: welk soort beleid? Men heeft het ook niet over een gebrek aan democratie, maar over de nood aan betere communicatie. Het beleid moet niet *anders* maar *efficiënter*, enzovoort. Zoals Bernard Cassen schreef in *Le Monde Diplomatique* (juni 2001): “*Er zijn termen die zich geniepig nestelen in het politiek taalgebruik zonder dat iemand er erg in heeft en zonder dat ze vooraf duidelijk gedefinieerd werden. Pas als ze om zo te zeggen deel zijn gaan uitmaken van het interieur merkt men wat ze al vanaf het begin betekenden: niet zomaar woorden, maar structurerende elementen van een ideologische constructie.*”

De politicologe Corinne Gobin, vorseer aan de ULB en specialiste op het gebied van het taalgebruik van machthebbers, spreekt over *governance* als “*een nieuw systeem van machtsuitoefening*”²². Zij die het propageren, stellen het voor als een vernieuwing en een verdieping van de democratische geest, maar de opkomst van de *governance* ging gepaard met het terugdringen van de waarden, regels en procedures die een zekere democratie op nationale schaal mogelijk hebben gemaakt. Het *governancemodel* is technocratisch en situeert zich in een neutrale ruimte waarin tegengestelde maatschappelijke belangen onbekend zijn. Er zijn bijgevolg ook geen alternatieve voorstellen die door deze of gene sociale groep bepleit worden, men doet alsof er alleen een ‘optimale’ oplossing is die voor iedereen de beste is. De grote betrachting is niet rechtvaardigheid, of gelijkheid, maar *efficiëntie*. Die wordt nagestreefd via methodes die in het bedrijfsmanagement bekend zijn als *best practice*, *benchmarking*, kwaliteitsnormen... Conflicten horen in dit model niet thuis, wat betracht moet worden is *consensus*. die bereikt wordt via dialoog tussen *partners* (cfr. *de sociale partners*).

Het *governancemodel* verkiest ook vage bevoegdheidsomschrijvingen, rekbare regels en interpreteerbare opdrachten. Dit laat toe om op te treden ook wanneer er geen formele wettelijke basis bestaat. De ‘open coördinatiemethode*’ (OCM) is daar een goed voorbeeld van. Het gaat dan ongeveer als volgt. Op een ministerraad* worden afspraken gemaakt, al dan niet onder druk van één of meerdere grote lidstaten, rond een bepaalde beleids optie, bijvoorbeeld de pensioenleeftijd verhogen, een domein waarin de EU geen bevoegdheid heeft. De komende maanden en

---

²¹ Document COM(2001) 428, verschenen op 25 juli 2001.

²² Corinne Gobin, *Gouverner par les mots : des stratégies lexicales au service du consensus ... contre le social ?*, Education et Société, N°13/2004/1, p. 85-101.

jaren wordt de realisatie van de afspraak regelmatig gecheckt. Men rekent dan op de wedijver tussen lidstaten en/of politieke leiders om de doelstellingen te halen. Hierbij kan ook het eergevoel van politieke leiders een rol spelen, via een procedé van wederzijdse controle ('peer review') en druk ('peer pressure'). Men spreekt in dit verband van een *name and shame*-aanpak. Zwakke leiders die er in hun thuisland niet in slagen om de afspraken van de Raad door te voeren, kunnen het voorwerp worden van spot van de doortastendere collega's of de media...

Aan de open coördinatiemethode komt het Europees parlement niet te pas, en uit sommige documenten klinkt wel een voorzichtige kritiek op deze gang van zaken. Reeds in een resolutie van 2002 ("Analyse van de open coördinatiemethode") stelt het parlement vast "dat binnen het Europese besluitvormingsproces een verschuiving plaatsvindt van het traditionele wetgevingswerk naar nieuwe benaderingen op de gebieden waar wetgevingswerk niet aangewezen is" en vreest het dat "het Europees Parlement, als hoeder van het democratisch debat, door deze nieuwe beleidsprocessen het gevaar loopt gemarginaliseerd te worden of buitenspel te worden gezet". Toch dringt de resolutie vooral aan op een onderzoek naar de doeltreffendheid van de methode. Zoals we reeds zegden: *efficiëntie* is de kern van het governancejargon. Men kan evenmin in de nationale parlementen veel bekommernis merken over het feit dat zo een beslissingsniveau ontstaat, met groeiende gevolgen in de lidstaten, dat aan elke democratische controle ontsnapt.

Hoeft het te verbazen dat de Europese Ronde Tafel van Industriëlen de *governance*-opvattingen binnen de EU zeer genegen is? In een *Discussion Paper* (30 mei 2002) geven deze superlobbyisten er nog wat goede raad bovenop. Zo luidt een van hun aanbevelingen: "Weerhoud er u van de macht van de Europese instellingen en die van de lidstaten in detail vast te leggen."

3.1.3 Een poespas 'economisch bestuur' genoemd

Zo het begrip 'economisch bestuur' al bijzonder vaag is, dan is de uitwerking ervan in de EU ronduit chaotisch te noemen. Het betreft een kluwen van politieke afspraken ('pacten'), wettelijke bepalingen (verordeningen*, richtlijnen*), aanbevelingen* van de Commissie en van de Raad, procedures en boetes, waarbij een nieuwe bepaling soms de herhaling is van een die al bestond, of waarvan de ene van toepassing is op alle lidstaten en de andere alleen op die van de eurozone, enzovoort. Het toppunt is dat het dan in feite niet eens gaat over de coördinatie van het economisch beleid *tussen* de lidstaten, maar, zoals eerder vermeld, over een almaar strakker budgettair dwangbuis en ingrijpendere neoliberale arbeidsmarkthervormingen *in* de lidstaten.

Het Europees economisch bestuur bevat totnogtoe de volgende elementen:

1. Het **Europees Semester**, operationeel sinds 2011;
2. Het **Europluspact**, goedgekeurd in maart 2011
3. Het **wetgevend pakket**, beter bekend als '**sixpack**', in werking sinds 13 december 2011. De Europese Commissie lanceerde op 23 november 2011 nog twee nieuwe wetsvoorstellen die aansluiten bij de zes van de sixpack. Deze zijn momenteel (maart 2012) nog in behandeling.
4. Het '**Begrotingspact**' of Budgetpact, gelanceerd op de top van 8-9 december 2011, goedgekeurd door de staats- en regeringsleiders van alle lidstaten behalve Groot-

Britannië en Tsjechië op de lentetop van 1-2 maart 2012 en momenteel (maart 2012) in het stadium van de ratificatie door de lidstaten.

Aangezien veel bepalingen in deze teksten een verscherping zijn van wat het Stabiliteitspact heet, beginnen we met een samenvatting van dat pact.

Wat is het Stabiliteitspact?

Het Stabiliteitspact, officieel 'Stabiliteits- en Groeipact' (SGP), werd in 1997 goedgekeurd met het oog op de invoering van de euro. Het was de Europese belichaming van de idee dat monetaire stabiliteit de stabiliteit vereist van de staatsfinanciën in de deelnemende landen. Daarnaast was er de idee dat ook economische coördinatie nodig was, en dit was het begin van de 'globale richtsnoeren voor het economisch beleid'.

Het SGP bevat een 'preventief' en een 'ontradend' (of 'correctief') gedeelte. Volgens het preventieve deel moeten de landen jaarlijks een stabiliteitsprogramma indienen. Bij landen die de euro nog niet gebruiken spreekt men van 'convergentieprogramma'. In dat programma moeten ze aantonen dat hun begrotingen op middellange termijn 'gezond' blijven. Deze middellange termijn kijkt 3 jaar vooruit. De Commissie en de Raad kunnen waarschuwingen en aanbevelingen* richten tot de lidstaat als ze menen dat er ontsporingen dreigen; men spreekt van een 'multilateraal toezichtstelsel'.

Het ontradende deel van het pact (ook 'corrigerend' genoemd) behelst de **procedure bij buitensporige tekorten** (Engels: *excessive deficit procedure*, EDP). Deze procedure wordt ingeleid zodra het tekort meer dan 3% van het BBP* bedraagt. De Commissie beveelt de Raad dan aan om die buitensporigtekortprocedure te starten, maar de Raad beslist daarover met gekwalificeerde meerderheid*, eventueel rekening houdend met speciale omstandigheden. Als de Raad oordeelt dat er een buitensporig tekort is, worden er aanbevelingen gedaan en een termijn vastgelegd om dit te corrigeren. Een lidstaat die zich niet voegt naar de besluiten van de Raad kan het voorwerp worden van sancties. De sancties worden eerst opgelegd in de vorm van een renteloos deposito, bestaande uit een vast gedeelte van 0,2% van het BBP, en een variabel gedeelte dat des te groter is naarmate het tekort omvangrijker is. Het maximum voor het jaarlijkse bedrag van dat deposito bedraagt 0,5% van het BBP. Een deposito zou dan omgezet worden in een boete als de Raad oordeelt dat na twee jaar het buitensporig tekort nog niet voldoende is gecorrigeerd.

De sancties waarover sprake in het Stabiliteitspact zijn echter theorie gebleven, want de euro was nog maar goed ingevoerd of grote lidstaten waaronder Duitsland en Frankrijk vertoonden al een serieus tekort op hun begroting. Op een Europese topbijeenkomst in maart 2005 werd een politiek akkoord gesloten om het SGP soepel te interpreteren. Men ziet, in de EU is iedereen gelijk, maar sommigen toch iets meer dan anderen...

Voor meer detail, zie <http://tinyurl.com/stabiliteitsengroeipact> .

3.2 HET EUROPEES SEMESTER

Het 'Europees Semester' is een procedure die elke lidstaat vanaf 2011 elk jaar opnieuw moet doorlopen. Die procedure bevat nauwkeurig vastgelegde rapporteringsverplichtingen. Ze worden gericht tot de Europese Commissie (EC) op welbepaalde tijdstippen in het eerste halfjaar (vandaar 'semester'). Het gaat hier zowel om een toezicht op de begroting als op het macro-economisch beleid in het algemeen. De EC krijgt zeer ruime armslag om via aanbevelingen* het beleid in de lidstaten te beïnvloeden. Het Europees Semester zelf voorziet niet in sancties bij het niet-nakomen van de aanbevelingen. Daarvoor wordt gezorgd in het 'wetgevend pakket' (zie §3.3, blz. 29).

Dit Europees Semester was een voorstel van de *werkgroep Van Rompuy* die opgericht is geworden in het voorjaar van 2010. Het werd goedgekeurd door de Ecofinraad* op 7 september 2010 en vanaf januari 2011 voor de eerste maal toegepast. Sommige elementen ervan bestonden al in het kader van het Stabiliteitspact, maar werden dwingender gemaakt. Zo moeten begrotingsplannen niet langer in november van elk jaar aan de Commissie meegedeeld worden, maar al half april, nog vóór ze door de nationale parlementen werden behandeld.

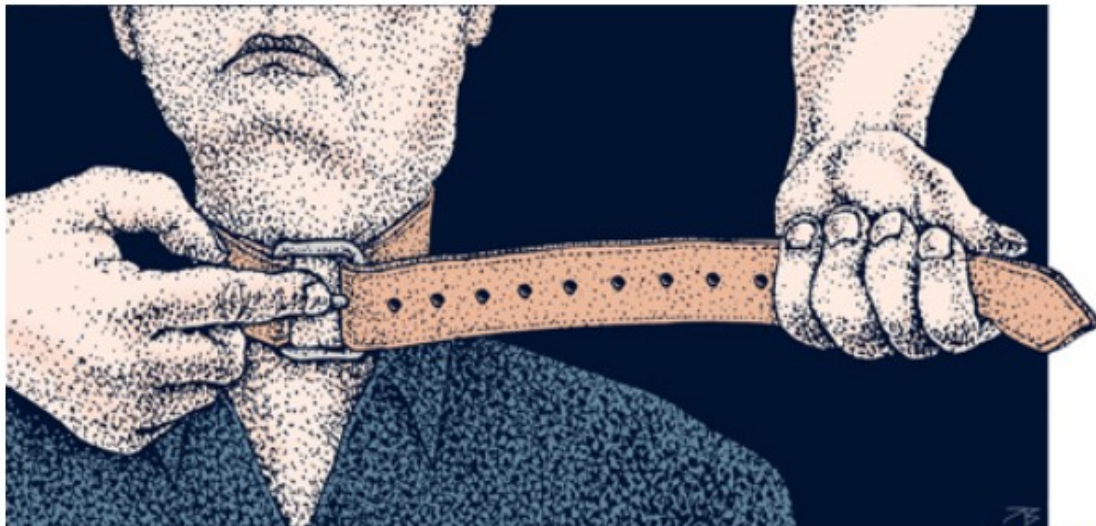
- Het Europees Semester begint in januari, wanneer de Europese Commissie haar '**Jaarlijkse Groeiraming**' ('Annual Growth Survey') uitbrengt. Daarin zet ze haar visie uiteen van wat er prioritair door de lidstaten moet worden gedaan. Deze prioriteiten passen in het ruimere kader van de voor vijf jaar goedgekeurde 'geïntegreerde richtsnoeren' die deel uitmaken van de 'Europa 2020 strategie' (opvolger van de 'Lissabonstrategie*',²³).
- In april moeten de lidstaten twee documenten voorleggen: hun '**Stabiliteitsplan**' waarin ze hun begrotingsplannen voor het volgend jaar en voor de middellange termijn uiteenzetten²⁴, en hun '**Nationaal Hervormingsplan**' waarin ze aangeven wat ze zoal zullen hervormen in het komende jaar. Hierbij moeten ze rekening houden met de oriëntaties die uiteengezet zijn in de Jaarlijkse Groeiraming.
- In juni geeft de Europese Commissie commentaar op de stabiliteits- en hervormingsplannen van de lidstaten. Daarbij doet de Commissie aanbevelingen over de te voeren economische politiek. Zo drong zij bijvoorbeeld aan op een verhoging van de pensioenleeftijd, op vermindering van het aantal ambtenaren, op meer indirecte belastingen (zoals BTW), op loonmatiging... In juli verschijnt dan de definitieve aanbeveling van de Raad.

De aanbevelingen van Europese Commissie worden in de verschillende stadia besproken en goedgekeurd door de Raad* van ministers en de Europese raad. Zo bekrachtigt de Europese raad op zijn 'lentetop' in maart de Jaarlijkse Groeiraming. Het Europees parlement komt aan dit 'semester' nauwelijks te pas, behalve dat het in februari ingelicht wordt en daarover een debat kan houden.

---

²³ Zie <http://www.vleva.eu/nieuws/geintegreerde-richtsnoeren-voor-de-uitvoering-van-de-europa-2020-strategie>

²⁴ Er is een verregaander plan in de maak om regeringen te verplichten hun begrotingen zelf aan EU-goedkeuring te onderwerpen, uiterlijk tegen half oktober van elk jaar. Dit is onderwerp van de zogenaamde 2-pack, zie blz. 39.

Vlahovic

Voor 2011 bevatte de Jaarlijkse Groeiraming onder andere volgende 'aandachtspuntjes': de pensioenleeftijd in veel EU-lidstaten moet omhoog²⁵, de mogelijkheden om vervroegd met werken te stoppen moeten verdwijnen, er zijn extra bezuinigingen nodig, de arbeidsmarkten moeten flexibeler worden en voor mensen met een uitkering moet werken aantrekkelijker worden. Er staan concrete suggesties in, zoals het tijdelijk verminderen van de werkgeversbijdrage aan de sociale zekerheid, flexitime, 'open-ended contractual arrangements' (je contract loopt totdat de baas van je af wil) ...

Het zal de lezer niet verbazen dat aan deze hele bedoening een enorme papierwinkel verbonden is: documenten van de lidstaten, analyse door de Commissie, aanbevelingen van Commissie en Raad... Het praktisch eindresultaat is echter heel beknopt, en gemakkelijk te voorspellen: het gaat erover hoe lonen, pensioenen, werkloosheidsuitkeringen naar beneden kunnen gehaald worden, en hoe winsten, de pensioenleeftijd en de uitbuiting van de werkkraft kan opgedreven worden. Voor België luidde het verdict als volgt (met onze commentaar [...])

---

²⁵ In de Europese soberheidspolitiek zijn de pensioenen uitgegroeid tot bedreiging nummer één. Een catastrofe tien maal erger dan de klimaatkwestie hangt ons blijkbaar boven het hoofd. We kunnen er hier niet dieper op ingaan; maar een paar cijfers volstaan om de demagogie te doorprikken. Volgens cijfers van de Commissie zelf, die op 16 februari 2012 een Witboek over pensioenhervormingen uitbracht, bedragen de pensioenlasten in de EU "nu al 10% van het BBP, en dit kan in 2060 oplopen tot 12,5%". Een stijging met 2,5 BBP-procentpunten in 50 jaar!! We zagen al (grafiek pag.15) dat het loonaandeel in 30 jaar daalde met 8 à 10 BBP-procentpunten. Geen enkele eurocrat is daarover gestruikeld, en er zal niet vlug een Witboek over verschijnen. Bovendien komt men dan met de remedie aandraven dat iedereen "een tandje moet bijsteken en een paar jaartjes langer werken". Men geeft niet eens een raming over de daartoe benodigde extratiewerkstelling, laat staan dat men zou pleiten voor een veralgemeende arbeidsduurvermindering.

Aanbevelingen van de Raad van de EU voor België (12 juli 2011)

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, BEVEELT AAN dat België in de periode 2011-2012 actie onderneemt om:

(1) Het aan de gang zijnde economische herstel aan te grijpen om meer vaart te zetten achter de correctie van het buitensporige tekort door tegen de indiening van de begroting voor 2012 de nodige maatregelen te nemen – vooral aan de uitgavenzijde [**Boodschap: vooral geen belastingen op kapitaal, winsten, fortuinen!**] – om een gemiddelde structurele inspanning te leveren die strookt met de aanbevelingen uit hoofde van de buitensporigtekortprocedure, en zodoende de hoge overheidsschuldquote op een neerwaarts pad te brengen. Het overheidstekort zou daardoor uiterlijk in 2012 tot ver onder de referentiewaarde van 3 % van het bbp* worden teruggebracht. Jaarlijks een vooruitgang van ten minste 0,5 % van het bbp te boeken in de richting van de middellangetermijndoelstelling;

(2) Stappen te ondernemen om de langetermijnhoudbaarheid van de openbare financiën te verbeteren. Het accent dient daarbij, op een wijze die past in het kader van de drie-punten-strategie van de EU, te worden gelegd op het in toom houden van de leeftijdsgerelateerde uitgaven, onder meer door vervroegde uitstroom uit de arbeidsmarkt te voorkomen teneinde de effectieve pensioenleeftijd duidelijk te verhogen. Hierbij kunnen maatregelen zoals de koppeling van de wettelijke pensioenleeftijd aan de levensverwachting overwogen worden; [**Dit 'kunnen overwogen worden' is een lichte afzwakking van het oorspronkelijk voorstel van de EC. Men ziet al waarheen het zal gaan in de toekomst.**]

(3) De structurele zwakheden in de financiële sector aan te pakken, met name door de herstructurering af te ronden van de banken die behoefte hebben aan een adequaat gefinancierd en levensvatbaar bedrijfsmodel. [**Hier valt vooral de structurele zwakte van de Europese aanbevelingen op in een kwestie die aan de basis ligt van de crisis...**]

(4) In overleg met de sociale partners en conform de nationale praktijken het systeem voor het voeren van loononderhandelingen en het loonindexeringssysteem te hervormen [**de EU heeft in deze geen enkele bevoegdheid, maar men ziet dat dit geen beletsel is om te 'hervormen'**] teneinde ervoor te zorgen dat de loonstijging beter aansluit bij de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit en het concurrentievermogen. [**Loonindexering verhoogt de koopkracht niet, houdt ze in het beste geval op peil. Ze stellen dus voor dat de effectieve koopkracht zou dalen omwille van het concurrentievermogen. Merkel had op de top van februari 2011 al gefulmineerd tegen de Belgische loonindexering.**]

(5) De arbeidsparticipatie naar een hoger peil te tillen door de hoge fiscale en sociale lasten voor laagbetaalden op budgettair neutrale wijze te verlichten en door een systeem in te voeren waarbij het niveau van de werkloosheidsuitkeringen geleidelijk afneemt naarmate de periode van werkloosheid langer duurt [**naarmate men armer wordt m.a.w.**]. Stappen te ondernemen om de belastingdruk te verschuiven van arbeid naar consumptie [**lees: BTW-verhoging, de meest asociale vorm van heffing, want 'blind' voor het inkomensniveau**] en om het belastingstelsel milieuvriendelijker te maken [**waarvoor 'het milieu' allemaal niet dient!**]. Het actieve arbeidsmarktbeleid doeltreffender te maken door specifiek op oudere werknemers en kwetsbare groepen gerichte maatregelen te treffen. [**'op kwetsbare groepen gerichte maatregelen' klinkt zeer onheilspellend als het van de EU uitgaat ....**]

(6) Maatregelen te nemen om de concurrentie in de detailhandel te stimuleren door de toegangsbelemmeringen en de operationele beperkingen te reduceren [**IKEA, Carrefour en tutti quanti willen op zondag open ...**]; en maatregelen te nemen om de concurrentie op de elektriciteits- en de gasmarkt te bevorderen door de doeltreffendheid van de sectorale regulerende en mededingingsautoriteiten verder te verhogen.

In een Open brief (15 juni 2011) reageerden de drie Belgische vakbonden als volgt:

“Met dergelijk aanbevelingen verliest de Europese Commissie elke geloofwaardigheid. Die aanbevelingen zijn een overname van het neoliberale receptenboek: ze sturen enkel aan op de ontmanteling van ons sociaal model. Ze geven werknemers en uitkeringsgerechtigden vooral het gevoel dat zij moeten opdraaien voor een crisis, waarvoor ze helemaal niet verantwoordelijk zijn!”

In januari 2012 werd een tweede ‘semesterperiode’ geopend, waarin de Europese Commissie dus normaal haar ‘groeiraming’ voorstelt en bekendmaakt wat ze prioritair acht. Maar ... de Commissie had dit al op 23 november 2011 gedaan, “om aan de lidstaten meer tijd te geven het te bestuderen”. De Commissie was immers niet tevreden, want “vooruitgang op het vlak van de invoering van de richtsnoeren vervat in de Jaarlijkse Groeiraming 2011 lag beneden de verwachtingen”. De Commissie zal bijgevolg in 2012 “sterk de nadruk leggen op de implementatie van de toezeggingen die de lidstaten deden”.

Haar prioriteiten voor 2012: *een gedifferentieerd, groeivriendelijk beleid van begrotingsconsolidatie voeren; de kredietverschaffing aan de economie normaliseren; groei en concurrentievermogen bevorderen; de werkloosheid en de sociale gevolgen van de crisis aanpakken en de overheidsadministratie moderniseren.*

Commissievoorstellen voor de realisatie van deze doelstellingen zijn de uitbouw van de digitale economie, de vervollediging van de interne dienstenmarkt, de promotie van het ondernemerschap, bevordering van de mobiliteit van de arbeidskracht, vermindering van de lasten op arbeid, de administratieve voorwaarden vereenvoudigen zodat een nieuw bedrijf op 3 dagen kan van start gaan.

3.3 WETGEVEND PAKKET (‘SIXPACK’)

Op 29 september 2010 stelde de Europese Commissie zes nieuwe wetsontwerpen voor om het ‘economisch bestuur’ in de EU, en in het bijzonder in de eurozone, te versterken.

Vier van de zes teksten handelen over de overheidsbegrotingen, dus de budgettaire politiek van de lidstaten. In het bijzonder ging het over een herschrijven van het Stabiliteitspact (samengevat op blz. 25). De twee andere wetten machtigen de EU²⁶ om het macro-economisch beleid van de lidstaten te superviseren. Aangezien zowat het hele sociaaleconomische beleid van een regering met macro-economie te maken heeft, krijgen we hier een verregaande bevoegdheidsuitbreiding van de EU, en een ontoelaatbare, ongelegitimeerde macht voor de Europese Commissie en de Ecofin-raad*. Niet voor niets sprak commissievoorzitter Barroso van een ‘stille revolutie’²⁷.

---

²⁶ We spreken gemakshalve van ‘de EU’; in de praktijk is het de Europese Commissie die een voorstel doet en de Raad (van ministers) die het bekrachtigt.

²⁷ Zie bv. <http://euobserver.com/18/31993>.

Dat macro-economisch toezicht wordt noodzakelijk geacht omdat overtredingen van het Stabiliteitspact volgens de EU het gevolg zijn van macro-economische onevenwichtigheden *binnen* een lidstaat, dus niet *tussen* lidstaten. Meer bepaald ontstaan die onevenwichtigheden, nog altijd volgens de EU, als gevolg van een gebrek aan concurrentiekracht. Het macro-economisch toezicht, waar ook boetes kunnen aan te pas komen, focust bijgevolg op alles wat de concurrentiekracht bedreigt: lonen, arbeidsverhoudingen, pensioenregelingen, enzovoort.

We geven eerst een beknopt overzicht van de belangrijkste bepalingen in de sixpack.

3.3.1 Sixpack in het kort

Vooreerst is het Europees Semester (zie p. 24) is opgenomen in het wettelijk pakket, en krijgt het daardoor een nog dwingender juridisch karakter.

Voorts voor wat betreft de overheidsfinanciën:

- De norm is niet langer dat er een beperkt begrotingstekort* van maximaal 3% mag zijn, maar dat er op middellange termijn een **nultekort** of een overschot moet zijn. Een lidstaat die voldoet aan het stabiliteitspact (deficit* kleiner dan 3%, schuld* kleiner dan 60% van het BBP*) zal dus toch nog moeten bezuinigen om deze nieuwe norm te halen.
- De Europese Commissie bepaalt in een '**aanpassingstraject**' hoe snel afwijkingen van de norm moeten afgebouwd zijn. Landen met een staatsschuld groter dan 60% van het BBP moeten hun begrotingstekort sneller naar nul brengen dan andere. Ook voor de afbouw van staatsschuld wordt een timing opgelegd.
- Wijkt een land van de eurozone volgens de EU te veel af van het opgelegde traject, dan moet het een **dwangsom** deponeren bij de Europese Commissie van 0,2% van zijn BBP (wat voor België op 700 miljoen € zou neerkomen). Op deze dwangsom wordt wel rente uitgekeerd aan de lidstaat ('rentedragend deposito'). Bevindt de lidstaat zich echter in een 'buitensporigtekortprocedure' (zie verder), dan wordt geen rente uitgekeerd ('renteloos deposito').
- Een lidstaat wordt in een '**buitensporigtekortprocedure**' geplaatst als het begrotingstekort 3% van het BBP overschrijdt en/of de staatsschuld²⁸ groter is dan 60% van het BBP. Momenteel (maart 2012) zijn 23 lidstaten in dat geval. Deze procedure bestond vroeger ook al (zie Stabiliteitspact), en er was een mogelijkheid voor financiële sancties voorzien, maar de Raad paste deze niet toe. De sancties krijgen nu een bijna-automatisch karakter. De Commissie beslist tot een sanctie, en deze kan alleen tegengehouden worden door een gekwalificeerde meerderheid* in de Raad. Vroeger moest de Raad een gekwalificeerde meerderheid behalen om de sanctie uit te spreken. Dit procédé wordt '**omgekeerde gekwalificeerde meerderheid**' genoemd.
- Wie zich in een buitensporigtekortprocedure bevindt moet maatregelen treffen om eruit te komen. Doet men dit niet, onvoldoende of niet tijdig, dan moet een boete betaald

---

²⁸ Wat betreft het criterium staatsschuld wordt een overgangsfase van 3 jaar voorzien (vanaf 8 november 2011) alvorens de procedure onverkort van toepassing wordt.

worden. Deze bestaat uit een vast gedeelte en een variabel gedeelte. Het vast gedeelte bedraagt 0,2% van het BBP. Het variabel gedeelte hangt af van de grootte van de overtreiding van het Stabiliteitspact. Variabel en vast gedeelte kunnen samen oplopen tot 0,5% van het BBP (België: 1,75 miljard €).

- Er wordt ook een boete van 0,2% van het BBP voorzien voor het manipuleren van de cijfers i.v.m. deficit of schuld.

Voor wat betreft de macro-economische politiek:

- De bepalingen zijn van toepassing op alle lidstaten; de sancties zijn voor de landen van de eurozone.
- Er wordt door de Europese Commissie per land een scorebord opgesteld. Dit bestaat uit een reeks economische indicatoren (zoals handelsbalans*, schulden, loonkost...) die moeten toelaten te besluiten of er zich 'onevenwichtigheden' zullen voordoen. De indicatoren zelf liggen niet vast; de Commissie kan ze kiezen en aanpassen naar haar inzicht. Het is wel duidelijk dat het concurrentievermogen de doorslaggevende factor is.
- Iedere lidstaat wordt jaarlijks doorgelicht;
- Als de Commissie vermoedt dat een land 'geraakt is, of het risico loopt geraakt te worden door onevenwichtigheden', wordt een 'diepgaande evaluatie' gemaakt.
- Hieruit moet blijken of het vals alarm is, of als er sprake is van 'onevenwichtigheden', of van 'buitensporige onevenwichtigheden'.
- Bij 'onevenwichtigheden' komen er aanbevelingen* die door de lidstaat moeten opgevolgd worden.
- Bij 'buitensporige onevenwichtigheden' wordt voor de lidstaat de '**procedure bij buitensporige onevenwichtigheden**' opgestart. Er worden aanbevelingen gedaan, en de lidstaat moet een plan met corrigerende maatregelen indienen waarin deze aanbevelingen geïntegreerd zijn.
- De Commissie ziet toe op de naleving van dit plan, en stuurt eventueel missies naar het land in kwestie, waarbij ook de Europese Centrale Bank* kan vertegenwoordigd zijn.
- Bij niet naleving moet een dwangsom betaald worden in de vorm van een rentedragend deposito van 0,1% van het BBP (België: 350 miljoen €). Bij een tweede niet-naleving verliest men dit bedrag als boete. Boetes kunnen jaarlijks opnieuw geheven worden.

Wie zich tot de grote lijnen van het Europees economisch bestuur wil beperken, kan de volgende uitweidingen overslaan en naar §3.3.8 (pag.39) overschakelen. Maar de sixpack lijkt ons wel totnogtoe het kwalijkste onderdeel van het economisch bestuur. Het betreft immers –in tegenstelling tot het Europees Semester of het Europluspact – harde wetgeving. Als de patronale lobby's (Business Europe, Europese Ronde Tafel van Industriëlen, nationale werkgeverskoepels) de

champagne ontkurkt hebben, is het ongetwijfeld omwille van de sixpack! Voldoende aandacht voor deze machtsgreep is dus geen overbodige luxe. Het is ook pas door een gedetailleerde analyse van de inhoud van het wetgevend pakket en de houding bij de stemming in het Europees parlement dat men kan beoordelen wat er klopt van de publieke verklaringen van sociaal-democraten en groenen dat hun fracties zich verzet hebben tegen de rechtse onderdelen van de sixpack.

Het pakket bevatte vijf verordeningen* en één richtlijn*. Vier teksten vereisten de goedkeuring van het Europees Parlement en van de Raad (de zogenaamde medebeslissingsprocedure*), twee behoeften alleen de goedkeuring van de Raad. De teksten werden definitief goedgekeurd door het Europees parlement op 28 september 2011, door de Raad op 8 november 2011 en kregen kracht van wet op 13 december 2011. De goedgekeurde 'sixpack' kan men raadplegen in het Publicatieblad²⁹ van de EU.

3.3.2 Verordening nr. 1175/2011 ("Wortmann-Kool"³⁰) : *versterking van het toezicht op begrotingssituaties en het toezicht op en de coördinatie van het economisch beleid*

Het Europees Semester wordt volledig in deze verordening opgenomen. Dit betekent enerzijds een nog sterkere wettelijke dwang, anderzijds dat de lidstaten in hun begrotingspolitiek rekening moeten houden met de aanbevelingen die de Commissie doet bij de Jaarlijkse Groeiraming.

Het preventieve deel van het Stabiliteitspact krijgt ook een dwingender karakter. Voor elk land - of het nu deel uitmaakt van de eurozone of niet - is er een **middellangetermijndoelstelling** voor de begroting. Deze doelstelling mikt normaliter op een nultekort of een overschot, en uitzonderlijk op een tekort van hoogstens 1% van het BBP*. Lidstaten moeten een '**voorzichtige budgettaire politiek**' volgen. Dit betekent dat de uitgaven niet méér mogen groeien dan de groeioprog-nose op middellange termijn, tenzij er extra-inkomsten tegenover staan. Het criterium is dus niet langer de 3%-grens. De groei van de uitgaven moet zelfs kleiner zijn dan de groeioprog-nose als de staatsschuld* meer bedraagt dan 60% van het BBP.

Een land van de eurozone dat afwijkt van de middellangetermijndoelstelling krijgt een **aanpassingstraject** voorgeschreven, met een gedetailleerd scenario. De afbouw van het buitensporig tekort moet rond de 0,50% van het BBP per jaar bedragen, en meer als de staatsschuld groter is dan 60% van het BBP. De Commissie beoordeelt of een land zich aan zijn aanpassingstraject houdt. Vindt ze van niet, dan komt er een waarschuwing en stelt de Raad een aanbeveling op

---

²⁹ <http://tinyurl.com/goedgekeurdsixpack>

³⁰ Naast het officieel nummer van de goedgekeurde tekst (zoals toegepast in het Publicatieblad) geven we ook de naam van de rapporteur in de commissie van het Europees parlement waar de teksten eerst besproken werden. Dit is bedoeld als geheugensteuntje; spreken over "tekst 1175/2011" is niet bepaald handig, en de volledige titel van de verordening evenmin.

met maatregelen die binnen vijf maanden (of zelfs drie in ‘ernstige’ gevallen) de afwijking van het aanpassingstraject moeten wegwerken.

Als de eurozonelidstaat deze aanbevelingen niet ernstig neemt, stelt de Commissie aan de Raad voor dat de Raad met gekwalificeerde meerderheid ³¹ dat land in gebreke stelt.

In deze verordening zelf is nog geen sprake van sancties; die worden vastgelegd in de twee volgende verordeningen.

3.3.3 Verordening nr. 1173/2011 (“Goulard”) : effectieve handhaving van het begrotingstoezicht in het eurogebied

In deze verordening worden de financiële dwangmiddelen bepaald bij inbreuken op het stabiliteitspact (preventief en corrigerend gedeelte) door landen in de eurozone. Dat kan de verplichting zijn om een belangrijke geldsom te deponeeren, waarvan de renteopbrengsten al dan niet verloren gaan voor de lidstaat (rentedragend deposito, niet –rentedragend deposito). Die geldsom wordt terugbetaald als de inbreuk binnen de gestelde termijn hersteld is. Het kan ook gaan om de effectieve betaling van een boete. De rentes en boetes die aldus geïnd worden, komen terecht in een van de Europese stabiliteitsfondsen zoals het EFSF of het ESM. Een eerdere versie van de verordening bevatte een regelrechte provocatie met het voorstel om die opbrengsten te verdelen onder de landen die wel aan het stabiliteitspact voldeden...

0,2% van het BBP

Klinkt misschien niet zeer indrukwekkend, maar bedraagt in België wel een slordige 700 miljoen euro. Met andere woorden, elke Belg, baby of bejaarde betaalt 70 euro.

Het is de Commissie die de eis stelt van die rentedragende deposito van 0,2% van het BBP, daarna volgt de goedkeuring van de Raad³². Die dwangsom wordt opgelegd als de Commissie oor-

³¹ Tot ongenoegen van de hardliners in het Europees parlement, die voorstander zijn van zo automatisch mogelijke sancties. Op zijn minst wilden deze dat de stemming in de Raad met ‘omgekeerde gekwalificeerde meerderheid’ (zie voetnoot 32) zou verlopen. Tot de hardliners behoort bv. ook het Nederlandse Groenlinks, zie ‘Sixpack over financieel-economisch toezicht komt gehavend uit onderhandelingen’, <http://europa.groenlinks.nl/Sixpack+over+financieel-economisch+toezicht+komt+gehavend+uit+onderhandelingen> . Maar de Commissie kan, één maand later, in het geval van verwerping door de Raad een tweede keer een verzoek doen dat dan verondersteld wordt automatisch aangenomen te zijn door de Raad, behalve als deze het met gewone meerderheid verwerpt. Men ziet, de trukendoos van de EU bevat merkwaardige dingen!

³² Hier wordt het nieuwe principe van de ‘omgekeerde gekwalificeerde meerderheid’ toegepast. Dit betekent dat het voorstel van de Commissie verondersteld wordt door de Raad te zijn goedgekeurd, behalve als de Raad het (binnen 10 dagen) met een gekwalificeerde meerderheid verwerpt. Dit maakt verwerping dus onwaarschijnlijker dan in het normale geval waar de Raad iets moet goedkeuren met een gekwalificeerde meerderheid.

deelt dat een eurozonelidstaat afwijkt van zijn middellangetermijndoelstelling of van het voorgeschreven traject om die doelstelling te realiseren (zie vorige verordening). Deze dwangsommen kunnen dus geëist worden, zelfs als het begrotingstekort* kleiner is dan 3% van het BBP. (Als een land bijvoorbeeld een doelstelling van 0% begrotingstekort voorgeschreven heeft gekregen, terwijl het niet verder geraakt dan bijvoorbeeld 2%.)

Zit men in de buitensporigtekortprocedure van het stabiliteitspact, dan moet men ofwel een *niet-rentedragend* deposito storten van 0,2% van het BBP, ofwel een boete betalen. Ook hiervoor wordt de omgekeerde gekwalificeerde meerderheid* toegepast (zie voetnoot 25). De boete wordt toegepast als geoordeeld wordt dat er geen maatregelen werden genomen om het buitensporig tekort te verhelpen.

Landen die met hun statistieken over de schuld of het tekort knoeien, kunnen ook een boete oplopen van 0,2% van het BBP.

3.3.4 Verordening nr. 1177/2011 (“Feio”): *bespoediging en verduidelijking van de tenuitvoerlegging van de procedure bij buitensporige tekorten*

Noteer dat het Europees parlement over deze verordening alleen *advies* moest uitbrengen. De goedkeuring ervan hing alleen af van de Raad.

Deze verordening gaat hoofdzakelijk over de boetes in het geval de buitensporigtekortprocedure niet wordt nageleefd.

In deze buitensporigtekortprocedure komt een land niet alleen terecht ten gevolge van een buitensporig deficit*, maar ook als de staatsschuld onvoldoende snel daalt. Kort samengevat moet een schuld hoger dan 60% van het BBP afgebouwd worden a rato van één twintigste per jaar van het deel boven de 60%. Aangezien de schuld van de meeste landen momenteel boven de 60% zit, heeft men een overgangperiode ingesteld. Pas nadien wordt de regeling voluit van toepassing.

Wanneer een (eurozone-)lidstaat in de buitensporigtekortprocedure zit, vanwege het deficit, de schuld of allebei, en onvoldoende de aanbevelingen volgt³³, wordt een boete opgelegd. Deze boete bestaat uit een vast gedeelte van 0,2% van het BBP, plus een gedeelte dat afhangt van de grootte van het deficit. De totale boete kan aldus oplopen tot 0,50% van het BBP. Voor België zou het in een dergelijk geval om ongeveer 1,75 miljard euro gaan.

3.3.5 Richtlijn 2011/85/EU (“Ford”): *voorschriften voor de begrotingskaders van de lidstaten*

Deze richtlijn* moest alleen door de Raad worden goedgekeurd, niet door het Europees parlement, dat alleen een advies mocht uitbrengen.

---

³³ Vermeldenswaard is dat bij de beoordeling daarvan een positieve vooringenomenheid bestaat t.a.v. “pensioenhervormingen waarbij een meerpijlersysteem wordt ingevoerd dat een verplichte pijler met volledige kapitaaldekking omvat”.

In deze richtlijn worden regels, procedures, statistische voorschriften enzovoort vastgelegd waaraan een overheidsboekhouding moet voldoen: wat wordt gerekend onder ‘overheidsuitgaven’, welke groei prognoses mag men hanteren, de graad van transparantie enzovoort.

Dit kan een louter technische aangelegenheid lijken, voorbehouden aan ‘experten’. Toch kunnen, diep onder de techniciteit verstopt, politieke keuzes verborgen zitten³⁴.

Hiermee hebben we de vier teksten van de sixpack doorlopen die het over de staatsfinanciën (begroting, schuld) hebben. Er blijven er twee over, die wat hun draagwijdte betreft, nog een veel sterkere machtsgreep door de EU betekenen: de twee teksten over het macro-economisch toezicht. Op deze manier komt in feite heel het sociaaleconomisch beleid van de lidstaten in het vizier van de EU-bureaucratie.

De verantwoording voor deze innovatie is in feite een erkenning van het fiasco van de fundamenteen waarop de Europese muntunie gebouwd is: een monetaire unie* zonder gemeenschappelijk economisch project, met het stabiliteitspact als enige ‘garantie’ dat zeer uiteenlopende economieën zullen kunnen samenleven onder één muntregime. Louter budgettair toezicht volstaat niet, daar is men nu achtergekomen. Maar aangezien concurrentie het basisprincipe blijft, en overdrachten tussen rijkere en armere regio’s buiten de horizon van de EU liggen, blijft alleen een bureaucratisch-autoritair macro-economisch toezicht over in het kader van een totaal ondemocratisch Europees ‘economisch bestuur’.

Dit is een zeer belangrijke nieuwe mijlpaal in de totstandkoming van het neoliberal Europees project. De concrete, technocratische inhoud ervan ligt vervat in de hieronder volgende verordening ‘Ferreira’. Ze verdient des te meer onze aandacht aangezien ze bijna door het voltallige Europees parlement werd goedgekeurd: niet alleen liberalen en christendemocraten vinden die verordening blijkbaar een goede zaak, maar ook groenen en sociaaldemocraten. Als u wil weten in welke richting de neuzen staan in partijpolitiek Europa, lees dan de volgende verordening. De rapporteur Ferreira is trouwens een Portugese sociaaldemocrate.

3.3.6 Verordening 1176/2011(“Ferreira”) : preventie en correctie van macro-economische onevenwichtigheden

Deze verordening is van toepassing op alle lidstaten. De eventuele sancties (voorwerp van de volgende verordening) kunnen alleen opgelegd worden aan landen van de eurozone.

Per land stelt de Europese Commissie een scorebord op. Je kunt het zien als een soort dashboard met een reeks economische indicatoren zoals handelsbalans*, schulden, productiviteit, lonen, enzovoort. De Europese Commissie zal daaruit aflezen of er zich ‘onevenwichtigheden’³⁵

---

³⁴ Zo wordt de neoliberale formule van de ‘publiek-private samenwerking’ (PPS) sterk door de EU gestimuleerd. Dat gebeurt niet met een expliciete wetgeving, maar via een technisch ‘detail’. Het blijkt namelijk dat Eurostat (het statistisch agentschap van de EU) toestaat dat de overheidsuitgaven die in het kader van een PPS gebeuren, buiten de begroting worden gehouden tegen zeer soepele voorwaarden die in het voordeel van de privé partner spelen.

³⁵ Een **onevenwichtigheid** wordt in de wettekst gedefinieerd als “‘elke trend die macro-economische ontwikkelingen in de hand werkt, welke een ongunstige invloed uitoefenen of kunnen uitoefenen op de goede werking van de economie van een lidstaat dan wel van de economische en monetaire unie of van de

zullen voordoen. Voor een aantal indicatoren worden ook boven- en ondergrenzen bepaald, een soort knipperlichtfunctie dus (bijvoorbeeld “opgepast, de loonkost is met meer dan 3,0% gestegen”). Wat die indicatoren zijn, wordt niet door de verordening bepaald. Het is de Commissie die ze kan kiezen en ze naar haar inzicht aanpast. Er wordt wel uitdrukkelijk gesteld dat “*de keuze van de indicatoren en drempelwaarden moet bijdragen aan het bevorderen van het concurrentievermogen in de Unie*”.

Iedere lidstaat wordt jaarlijks doorgelicht. Als de Commissie vermoedt dat een land ‘geraakt is, of het risico loopt geraakt te worden door onevenwichtigheden’, wordt een ‘diepgaande evaluatie’ gemaakt. Het resultaat daarvan wordt meegedeeld in het kader van het Europees Semester van juni.

Als hieruit blijkt dat er inderdaad sprake is van ‘onevenwichtigheden’, doet de Raad, op voorstel van de Commissie, aanbevelingen aan de lidstaat. De Raad controleert de naleving ervan. Als blijkt dat er sprake is van ‘buitensporige onevenwichtigheden’, kan de Raad³⁶, op voorstel van de Commissie, de ‘procedure bij buitensporige onevenwichtigheden’ instellen voor de lidstaat. In dat geval moet de lidstaat een plan met corrigerende maatregelen indienen. Bij niet naleving moet een borgsom betaald worden. Volstaat dat niet dan wordt de borgsom een boete. Als de Raad het ingediende plan ontoereikend vindt, beveelt hij de lidstaat een nieuw plan in te dienen. Als ook dit plan niet voldoet, kan ook een boete volgen. Boetes worden vastgelegd in de hierna volgende verordening ‘Haglund’.

De Commissie ziet toe op de naleving van dit plan, en stuurt eventueel missies naar het land in kwestie, waarbij ook de Europese Centrale Bank kan vertegenwoordigd zijn. Als de Commissie vindt dat de corrigerende maatregelen niet voldoende worden uitgevoerd, verzoekt zij de Raad om de lidstaat in gebreke te stellen. Dat gebeurt via een stemming met omgekeerde gekwalificeerde meerderheid*. Er volgt dan een sanctie, namelijk de verplichting om een rentedragend

deposito te betalen. Als er een tweede ingebrekestelling komt, wordt het deposito omgezet in een boete. Zolang de toestand aanhoudt moet die boete jaarlijks opnieuw betaald worden. Ook deze sanctie staat in de verordening ‘Haglund’.

Op 16 februari 2012 heeft de Commissie voor de eerste maal haar ‘scorebordanalyse’ uitgebracht³⁷. Voor 12 landen brandden de knipperlichten: België, Bulgarije, Denemarken, Spanje, Frankrijk, Italië, Cyprus, Groot-Brittannië, Hongarije, Slovenië, Finland en Zweden. Griekenland, Ierland, Portugal en Roemenië vindt men hier niet bij, omdat ze reeds als ‘steuntrekkers’ onder

---

Unie als geheel”. Daarnaast zijn er de **buitensporige onevenwichtigheden**: “ernstige onevenwichtigheden, waaronder onevenwichtigheden die de goede werking van de economische en monetaire unie in gevaar brengen of dreigen te brengen’.

³⁶ De Raad stemt dan met gekwalificeerde meerderheid.

³⁷ Document COM(2012) 68 final, te vinden op http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/documents/alert_mechanism_report_2012_en.pdf

bewaking van de Commissie staan. In het rapport ('Alert Mechanism Report') kan men ook lezen welke de 10 'indicatoren' van het scorebord momenteel zijn, bij welke waarden ze gaan knippen, enzovoort. Het lijkt wel alsof de EC zich in de controletoren van een luchthaven waant. Maar een goede verkeersleider is de Commissie niet. Ze zou heel wat crashes veroorzaken, want het scorebord wordt gevoed met verouderde informatie die niet verder gaat dan 2010.

Alvorens de sanctieverordening Haglund te bekijken, hebben we het nog even over de 'indicatoren'. *Scorebord, indicatoren, drempelwaarden...*, ook hier een zeer technocratisch taalgebruik dat de indruk zou moeten wekken dat de eurocraten met wetenschappelijke objectiviteit naar het economisch gebeuren kijken. Er is ook veel sprake van een 'goede' werking van de economie, van duurzaamheid, evenwichtigheid, enzovoort, alsof dat allemaal vanzelfsprekende begrippen zijn die voor iedereen hetzelfde betekenen. Maar laat ons even kijken naar de indicatoren die de Commissie hanteert: (1) de 'lopende rekening', de exportprestaties met andere woorden, (2) de internationale investeringspositie, (3) de effectieve ruilvoet, (4) de verandering in het exportaandeel, (5) de verandering van de loonkost per eenheid product, (6) de verandering in de vastgoedprijs, (7) de kredietopname van de privé sector, (8) de schuld van de privé sector, (9) de overheidsschuld, (10) de werkloosheid. Maar ongetwijfeld het belangrijkste is de *loonkost (unit labor cost, of loonkost per eenheid product)*. Zeker, er worden ook andere indicatoren vermeld, zoals schulden van de privé sector of de evolutie van in de huizenprijs. Maar een regering kan ingrijpen in de loonkosten, niet in de schulden van de privésector - of het zou moeten zijn voor het redden van een bank! - en het is ook niet de gewoonte de huizenprijs te beperken. Het is duidelijk dat 'onevenwichtigheden' heel sterk geïnterpreteerd worden als 'gebrek aan concurrentievermogen' en dat de loonkost hier op de beklagdenbank zal verschijnen. Ook een achteruitgang van de exportpositie zal vlug herleid worden tot een 'loonkostenhandicap'. Dit is nu net wat het rapport over België zegt: "achteruitgang in de exportpositie, te wijten o.a. aan loonkoststijging groter dan die in de eurozone".

Er wordt door voorstanders van het wetgevend pakket ook beweerd dat 'landen met overdreven exportoverschotten als Duitsland of Nederland kunnen worden aangepakt'. En inderdaad, in de verordening, weliswaar slechts bij de voorafgaande overwegingen, staat:

"Bovendien moet het beleid in lidstaten die grote overschotten op de lopende rekening opbouwen, erop gericht zijn maatregelen vast te stellen en uit te voeren die de binnenlandse vraag stimuleren en het groeipotentieel doen toenemen."

Zouden Duitsland of Nederland dan even goed van onevenwichtigheid kunnen beticht worden wegens te veel export? Op dezelfde manier als Griekenland of Portugal waar men van vindt dat ze te weinig exporteren? Hoe onwaarschijnlijk dit scenario ook is, de Europese Commissie heeft het nuttig geoordeeld om daarover een verklaring³⁸ te laten optekenen in een bijlage. Daarin stelt ze:

De Commissie zal deze aanpak voluit respecteren en zal erover waken dat macro-economisch toezicht zowel landen inhoudt met een tekort als met een overschot op de lopende rekening, waarbij een gepast onderscheid wordt gemaakt wat betreft de drin-

---

³⁸ Zie 'Bijlage' in <http://tinyurl.com/verklaring-Commissie>

genschap van het beleidsantwoord en het soort corrigerende actie dat nodig is.
[onderlijning door ons]

Het is duidelijk dat exportkampioenen weinig te vrezen hebben. In haar rapport van februari 2012 heeft de Commissie niet gekeken naar buitenissige exportoverschotten “omdat we ons gefocust hebben op deficits in deze eerste oefening” zei commissaris Olli Rehn. In de toekomst zou daar verandering in komen, voegde hij daar nog aan toe. Maar goed, de passus over exportoverschotten kan altijd dienen als schaamlapje voor ‘progressieven’ die dergelijke teksten toch goedkeuren.

Er zijn trouwens nog meer schaamlapjes in deze teksten. Er is herhaald sprake van het raadplegen van de sociale partners, het ten volle recht doen aan de rol van nationale parlementen of van ‘nationale economische stelsels’, het respecteren van het recht om collectieve arbeidsovereenkomsten af te sluiten, enzovoort. Een corrigerend plan moet zelfs rekening houden met de ‘sociale gevolgen van de beleidsmaatregelen’. Dergelijke frasen wegen als een pluim in de ene schaal van de balans, tegen in de andere schaal het loodzware Europees recht, geschreven op maat en vaak met de pen van de werkgeverslobby’s.

Een laatste algemene opmerking over het begripkader dat in deze teksten gehanteerd wordt. Er is steeds sprake van onevenwichtigheden die *in* een lidstaat bestaan, niet *tussen* lidstaten. Daarmee geeft de EU eigenlijk zelf aan dat ze geen ‘unie’ is, maar een geheel van 27 naast elkaar staande economische entiteiten. De grote discrepantie tussen de kernlanden en de rest wordt trouwens door zowat alle economen als een fundamenteel probleem gezien.

Dit alles neemt niet weg dat de verordening ‘Ferreira’ bij de finale stemming op 28 september 2011 in het Europees parlement 550 stemmen vóór kreeg (inclusief die van de groenen en de sociaaldemocraten), slechts 87 tegen en 24 onthoudingen. Het was de meest ‘succesrijke’ van de zes sixpackteksten...

3.3.7 Verordening 1174/2011 (“Haglund”): *handhavingsmaatregelen voor de correctie van buitensporige macro-economische onevenwichtigheden in het eurogebied*

Uit de vorige verordening blijkt al wanneer sancties worden genomen. In deze verordening worden de modaliteiten ervan vastgelegd. De boete waarvan sprake bedraagt 0,1% van het BBP, en kan meerdere jaren na elkaar geëist worden.

Bij de stemming op 28 september 2011 stemden de meeste groenen (o.a. de Belgische) vóór, de meeste sociaaldemocraten (o.a. de Belgische) onthielden zich.

3.3.8 Nóg twee verordeningen: van 6-pack naar 8-pack...(nog niet goedgekeurd)

Nog vóór de sixpack op 13 december 2011 van kracht werd lanceerde de Europese Commissie op 23 november 2011 al twee nieuwe wetsontwerpen (gemeenzaam *2-pack* genoemd) om de sixpack te versterken. Het eerste³⁹ bevat enerzijds een aantal bepalingen voor alle landen van de eurozone, anderzijds een aantal voor de eurozonelanden die zich in een buitensporigtekort-procedure bevinden.

Volgens het Commissievoorstel moeten alle landen van de eurozone uiterlijk op *15 oktober* van elk jaar hun ontwerpbegroting voorleggen aan de Europese Commissie en aan de Eurogroep* (de ministers van financiën van de eurozone). Het Europees Semester bepaalde al dat alle lidstaten ten laatste op 15 april hun 'begrotingsstrategie op middellange termijn' moeten indienen. Met de ontwerpbegroting gaat men nog een stap verder. Er wordt ook in detail beschreven wat de ontwerpbegroting moet bevatten. De economische prognoses moeten door een 'onafhankelijk lichaam' geleverd worden. Als de Commissie het nodig vindt, zal ze tegen 30 november in een 'opinie' te kennen geven waarmee ze het niet eens is in een ontwerpbegroting. Ze kan zelfs een **herziening** van de ontwerpbegroting vragen. Wat gebeurt er als een parlement hierop niet (of niet volledig) wil ingaan? De Commissie en de Raad zullen nagaan in hoeverre een lidstaat rekening heeft gehouden met de evaluatie van de Commissie. Dat gebeurt op het moment dat er geoordeeld wordt over het bestaan van een buitensporig tekort, wanneer er al dan niet beslist wordt of een dwangsom moet worden opgelegd. Formeel verplicht de EU een nationaal parlement dan niet de opinie van de EC te volgen, maar wie het niet doet kan later zwaar aangepakt worden. Zo ziet men weer eens hoe geniepig de hele *governance* is; een 'opinie' heeft weliswaar geen kracht van wet, maar een zware knuppel hangt klaar voor wie de opinie niet volgt...

Voorts wordt het toezicht verscherpt op landen die onderworpen zijn aan de buitensporigtekort-procedure. Het is onder andere mogelijk dat een 'onafhankelijke audit' wordt opgelegd. De Commissie kan ook oordelen dat er een risico is dat de lidstaat het buitensporig tekort niet zal weggewerkt hebben binnen de vooropgestelde termijn (Art.8). De Europese Commissie kan dan een nieuwe aanbeveling doen.

De tweede verordening⁴⁰ is van toepassing op landen van de eurozone, die ofwel met ernstige financiële moeilijkheden te kampen hebben of dat risico lopen, ofwel financiële steun ontvangen, van bijvoorbeeld een andere staat, van het Europees Financieel Stabiliteitsfonds of van zijn opvolger ESM, of van het IMF* ... Zolang geen 75% terugbetaald is, blijft het land trouwens onder toezicht. Het verscherpt toezicht op de begroting, waarvan sprake hoger, wordt aangevuld met bijkomende rapporteringen over bancaire of macro-economische aangelegenheden. Net zoals het onder meer in Griekenland en Portugal nu al gebeurt, worden inspecteurs van de Europese Commissie en Centrale Bank* ter plaatse gestuurd om de 'voortgang' te evalueren. Een

---

³⁹ Met nummer 2011/0386 (COD), te vinden op <http://tinyurl.com/EC8pack>. De rapporteur ervoor in de economie-commissie van het Europees parlement is de reeds vermelde Portugese sociaal-democrate Elisa Ferreira.

⁴⁰ Met nummer: 2011/0385 (COD), te vinden op <http://tinyurl.com/EC8pack2>. De rapporteur in het Europees parlement is de Fransman Jean-Paul Gauzès, lid van Sarkozys UMP en de Europese Volkspartij.

lidstaat die zich niet voegt naar de aanbevelingen zou ook de subsidies verliezen die het krijgt uit Europese fondsen.

Het land kan de aanbeveling* krijgen om financiële steun te zoeken en een macro-economisch aanpassingsprogramma voor te bereiden. Wat het betekent een aanbeveling te krijgen om financiële steun te zoeken, heeft Ierland al mogen meemaken. Elke regering siddert ervoor, want het houdt in dat een bataljon technocraten een groot deel van het bestuur komt overnemen. De Ierse regering heeft dit zolang mogelijk afgehouden, tot een geheime bedreiging vanuit de Europese Centrale Bank* om de Ierse banken niet meer te bevoorraden de regering op de knieën kreeg. Dat gebeurde in november 2010. Nu maakt ook het Internationaal Muntfonds systematisch deel uit van dergelijke bataljons, men spreekt daarom van 'trojka' (EC+ECB+IMF). Het is dan ook duidelijk dat een 'macro-economisch aanpassingsprogramma' op niets anders neerkomt dan privatiseringen, liberalisering, verregaande soberheid, afbouw sociale voorzieningen enzovoort. De rijke ervaring die het IMF op dat gebied in de Derde Wereld heeft opgedaan, wordt nu ook ten dienste van het Westen gesteld. Artikel 5 van het ontwerp zegt trouwens expliciet dat het IMF moet betrokken worden *wherever possible* bij de doorlichting van een land dat steun vraagt.

Bij de lancering van deze voorstellen vroeg een journalist aan Barroso of daarmee de besluitvorming niet weggenomen werd van verkozen lichamen. Barroso antwoordde daarop dat hij niet wenste in te gaan op "filosofische debatten"...

Op 28 februari 2012 werden de twee voorstellen besproken in de commissie economie en financiën van het Europees parlement. Rapporteur Ferreira zou gepleit hebben, niet tegen het principe van de goedkeuring van de nationale begrotingen door de EU, maar tegen al te automatische bevoegdheid van de Europese Commissie. De Raad en het Europees parlement zouden hierin meer betrokken moeten zijn. Ook de mogelijkheid op relancemaatregelen zou moeten opengehouden worden, en de invoering van dit 2-pack zou afhankelijk zijn gemaakt van de invoering van *eurobonds*⁴¹. Rapporteur Gauzès van zijn kant zou voorstellen gedaan hebben om een land dat bankroet dreigt te gaan onder wettelijke bescherming te plaatsen zodat het afgeschermd kan worden van de schuldeisers.

De Raad van haar kant (die erover beraadslaagde op 21 februari 2012) zou tegen de mogelijkheid zijn een land te verplichten financiële steun op te nemen.

De stemming in de parlementaire commissie zou in mei 2012 kunnen plaatshebben; daarna beginnen de onderhandelingen met de Raad met het oog op een eventuele goedkeuring voor de zomer.

---

⁴¹ Eurobonds of euro-obligaties zijn een voorstel om tegemoet te komen aan de schuldencrisis in de EU door de uitgifte van 'staatsleningen' door de 17 landen van de eurozone samen. De idee wordt door veel economen en politici gesteund, de Europese Commissie deed een voorstel daarover in november 2011, maar er is vooral verzet van Duitsland en ook vanuit Nederland, Oostenrijk en Finland.

3.4 HET EUROPLUSPACT VAN 'MERKOZY'

We hebben het 'Europees economisch bestuur' een *poespas* genoemd (blz. 24). Dat geldt nog meer voor het 'Europluspact'. Om te beginnen veranderde de naam in een paar weken van 'concurrentiepact' in 'pact voor de euro' om uiteindelijk 'Europluspact' te heten. De eerste discussies daarover werden gevoerd op de top van 4 februari 2011, hoewel die officieel over energie en innovatie ging. Terwijl uit lekken bleek dat er daar onder meer sprake was van het 'afschaffen van het Belgische loonindexeringssysteem' en het optrekken van de wettelijke pensioenleeftijd, zei Europees 'president' Herman Van Rompuy na afloop dat er geen concrete voorstellen waren gedaan... Toch werd vlug duidelijk dat het duo Merkel-Sarkozy, ondertussen omgedoopt tot *Merkozy*, een reeks voorstellen had gedaan om de landen van de eurozone tot nog verregaander discipline te dwingen. Het bevatte 6 punten:

- Afschaffing loonindexkoppelingssystemen (België, Luxemburg, Cyprus, Malta)
- Herziening pensioensystemen
- Een zekere harmonisatie van de vennootschapsbelasting doormiddel van minimumvereisten;
- Inschrijving in de grondwet [!] van de lidstaten van een artikel dat het maken van schulden aan banden legt (een 'gulden regel')
- Erkenning van diploma's (met oog op het mobieler maken van arbeidskracht)
- Nationaal crisismanagement voor de banken

Nog tijdens de top botste het plan op verzet. Probleem was dat het een beetje brutaal werd voorgesteld door het Frans-Duitse duo, zodat er vlug sprake was van een 'Duits diktat'. Guy Verhofstadt (fractie leider van de liberale fractie ALDE in Europees parlement) was tegen het intergouvernementele karakter van de aanpak. Landen waren om diverse redenen ontevreden. Tsjechië en Ierland bijvoorbeeld wilden niet horen van fiscale harmonisatie. De Baltische staten vonden een eengemaakte pensioenleeftijd niet eerlijk voor landen met een lagere levensverwachting. Polen was gewoon tegen omdat het alweer een plan gold dat van Duitsland kwam. Reden genoeg om 'president' Van Rompuy op pad te sturen om de brokken te lijmen, en om samen met de Europese Commissie een 'alternatief' plan uit te werken tegen de Eurotop van 11 maart 2011.

In plaats van *Competitiviteitspact* bedacht men een nieuwe naam: **Pact voor de euro**. Het dwangmatige karakter van het pact werd wat afgezwakt: hoe men het doel bereikt zou nu nationaal bepaald kunnen worden, maar wat het doel is, blijft door de EU bepaald. Op de top van 11 maart werd een akkoord bereikt onder de landen van de eurozone: het pact streeft nu naar het bevorderen van het concurrentievermogen - wat had u gedacht? - naar meer werkgelegenheid,

duurzame overheidsfinanciën en financiële stabiliteit. Men hoeft niet vooringenomen te zijn om te vermoeden dat het concurrentievermogen iets belangrijker geacht wordt dan de werkgelegenheid. Het concurrentievermogen zal gemeten worden aan de hand van de arbeidskost per geproduceerde eenheid (*unit labor cost*); Het zal ook vergeleken worden tussen de landen onderling. Speciale aandacht zal uitgaan naar de “manier waarop de lonen vastgelegd” worden, bijvoorbeeld hoe centraal de onderhandelingen daarover verlopen. Dit gaat dus over collectieve arbeidsovereenkomsten en interprofessionele akkoorden. Ook de loonindexering wordt expliciet vermeld. De lonen in de publieke sector moeten de inspanningen voor een groter concurrentievermogen in de privé sector ondersteunen “want de lonen in de overheidssector hebben een signaalfunctie”.

Wat tewerkstelling betreft wordt gedacht aan promotie van flexicurity⁴², levenslang leren, vermindering van de belastingen op arbeid, overheidssteun om een tweede gezinslid aan te sporen zich op de arbeidsmarkt te begeven (omdat één competitief loon niet zal volstaan?).

Ook de ‘duurzame overheidsfinanciën’ komen op rekening van de werkende klasse: de pensioensystemen moeten worden aangepast aan de levensverwachting en vervroegde uitstap moet worden tegengegaan. Die duurzame overheidsfinanciën moeten gegarandeerd worden door een ‘schuldenrem’ in de wetgeving op te nemen. De Commissie moet nagaan of de voorgestelde schuldenrem wel in overeenstemming is met de ‘EU-regels’. Over de ‘financiële stabiliteit’ van de banksector vermeldt het document, op enkele frases na, niets.

Men zou het voorstel om te werken aan een coördinatie van de bedrijfsbelasting als een positief element van het pact kunnen beschouwen, maar wat betekent zoiets als het moet bijdragen tot de ‘competitiveness of European businesses’? Bovendien is er alleen sprake van een zekere harmonisatie van de belastbare basis (de zogenaamde CCCTB), niet van de aanslagvoet!

Elke lidstaat zal jaarlijks toezeggingen doen met het oog op het bereiken van de vermelde doelstellingen (concurrentievermogen, werkgelegenheid, duurzame overheidsfinanciën en financiële stabiliteit) en de Europese Commissie zal een rapport maken over de opvolging ervan. Dit zal dan politiek beoordeeld worden door staats- en regeringsleiders. Bovendien moeten lidstaten de andere lidstaten consulteren alvorens ze economische maatregelen treffen die implicaties kunnen hebben buiten hun grenzen.

Dit Pact voor de euro was in eerste instantie voor de landen van de eurozone bestemd, maar anderen mochten deelnemen. Op de volgende top, die van 24-25 maart 2011, traden tot het pact ook nog toe: Bulgarije, Denemarken, Letland, Litouwen, Polen en Roemenië. Blevens er dus buiten: Tsjechië, Hongarije, Zweden en Groot-Brittannië. En zo waren ze met 23. Vandaar dus de benaming ‘Europluspact’⁴³.

Het zal de lezer waarschijnlijk opgevallen zijn dat er in feite weinig nieuws staat in dit pact. Veel doet herinneren aan de Groeiraming 2011 (blz. 27) die al eerder gelanceerd was en aan diverse bepalingen van de sixpack’ (dat nog niet goedgekeurd was, maar toch al bekend sinds septem-

---

⁴² Flexicurity: combinatie van *flexibility* en *security*, neoliberale propagandaterm. In ruil voor flexibiliteit (veranderen van baan volgens de noden van de arbeidsmarkt) zou de werknemer werkzekerheid genieten.

⁴³ Voor de tekst van het pact, zie <http://register.consilium.europa.eu/pdf/nl/11/st00/st00010.nl11.pdf> (blz. 13-20).

ber 2010). Ook in het kader van het Europees Semester doet elk land al tal van toezeggingen in zijn Nationaal Hervormingsplan en Stabiliteitsplan. Waarom dan nog een pact dat de poespas alleen nog groter maakt en dat trouwens minder dwingend is dan het wetgevend pakket?

Hierover kan men allerlei gissingen doen, en waarschijnlijk is er van alle iets aan. Er is het electoraal argument, namelijk dat Merkels coalitie en haar eigen CDU bij de deelstaatverkiezingen vanaf het voorjaar 2011 in de problemen zou geraken. Er was het machtsvertoon op het Europees toneel om een imago van 'flinkheid' uit te stralen. Het was ook de periode dat er druk onderhandeld werd over de Europese reddingsfondsen. Zo eiste Duitsland een tol in de vorm van een (nog) strenger begrotingsbeleid in de hele eurozone in ruil voor zijn medewerking aan die fondsen. De verordeningen* in de sixpack waren dan misschien sluitender dan een intergouvernementeel pact, maar de sixpack was nog niet goedgekeurd. Er was misschien ook een link met een andere Duitse bekommernis van een jaar eerder. Toen werd de 'Europa 2020 strategie' gelanceerd, de opvolger van de Lissabonstrategie*, waarin insgelijks doelstellingen i.v.m. de 'activiteitsgraad', scholing e.d. werden geformuleerd, naast de bekende i.v.m. begrotingscontrole. Merkel had in maart 2010 een brief geschreven aan de Commissie waarin ze haar bezorgdheid uitdrukte dat doelstellingen in verband met werkgelegenheid zouden kunnen worden ingeroepen om zich aan een streng begrotingsbeleid te onttrekken. De eis om een 'schuldrem' in de grondwetten in te schrijven, zoals initieel geformuleerd bij het competitiviteitspact, zou wel door dezelfde geest geïnspireerd kunnen geweest zijn. Er is trouwens een statement in één van de teksten van de sixpack (punt 10 van de Wortmann-Kool-verordening) die dezelfde 'anti-keynesiaanse' boodschap inhoudt: *"de verwevenheid van de verschillende onderdelen mag er niet toe leiden dat uitzonderingen op de bepalingen van het Stabiliteits- en Groeipact worden toegestaan"*.

Het moet ook nog vermeld worden dat het 'Merkozy-pact' een belangrijke invloed heeft gehad op de publieke opinie. Over het al eerder gelanceerde Europees Semester was heel weinig te doen geweest. Van het 'wetgevend pakket' dat toen in volle behandeling was in het Europees parlement, had omzeggens niemand weet, buiten de eigenlijke EU-cenakels. Maar als gevolg van de commotie rond het Merkozy-initiatief, 'ontdekte' een deel van de Europese publieke opinie de *economic governance*. Het Europact had dan toch één positieve kant...

Over de soort van verplichtingen die de landen aangingen in het Europluspact kan men zich een idee vormen aan de hand van een presentatie⁴⁴ die Barroso gaf op 9 december 2011.

---

⁴⁴ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/euro_plus_pact_presentation_december_2011_nl.pdf

3.5 HET BEGROTINGSPACT

Op de top van 8-9 december 2011 werd nog maar eens tot een nieuw pact besloten. Dit keer heette het een 'Budgetpact' of 'Begrotingspact'⁴⁵. De bedoeling ervan luidde " *de begrotingsdiscipline te versterken door middel van automatische sancties en een strikter toezicht, en met name door de invoering van de begrotingsevenwichtregel (gouden regel, ook schuldenrem genoemd).*" Ja, beste lezer, u dacht dat dit toch al het onderwerp was van het stabiliteitspact, de sixpack, het Europluspact ... De Europese leiders vertrouwen hun eigen pacts en verordeningen blijkbaar niet en sluiten er dus maar steeds nieuwe af, en altijd maar over ongeveer dezelfde materie.

Het pact waar we het nu over hebben deed nogal wat stof opwaaien. Om te beginnen wilde de Britse premier Cameron het niet tekenen. Bovendien dreigde hij juridische argumenten in te roepen omdat hij vond dat dit verdrag allerlei taken toekent aan Europese instellingen, terwijl het slechts betrekking heeft op een beperkt aantal staten. Alsof men zich sinds de eurocrisis over de rechtsgeldigheid van de vele interventies van de EU nog druk zou moeten maken, dat zou Cameron toch moeten weten? Er was ook nogal wat te doen rond het aantal landen dat tot het pact zou moeten toetreden vooraleer het rechtsgeldig zou zijn. In ieder geval, op 30 januari 2012 - dag van een algemene staking in België tegen het door Europa geïnspireerde soberheidsbeleid - gingen 25 van de 27 regeringen (de Britten en Tsjechen wilden niet meedoen) akkoord over het Budgetpact, en het werd getekend door de staats- en regeringsleiders op 2 maart 2012. De officiële naam is *Verdrag inzake stabiliteit, coördinatie en governance in de Economische en Moneitaire Unie*⁴⁶. De hoofdlijnen zijn de volgende.

- Het eerste artikel herhaalt het oude allegaartje van gespierde intenties en rituele formules zoals de steun van de EU aan 'duurzame groei, tewerkstelling, sociale cohesie' ...en dat het jaarlijks structureel overheidstekort niet meer mag bedragen dan 0,5% van het nominale BBP. En natuurlijk: als een lidstaat zich niet aan deze regel houdt, treedt een automatisch correctiemechanisme in werking.
- De ondertekenende lidstaten moeten deze 'gouden regel' (overheidstekort maximaal 0,5% van het BBP) in hun nationale rechtsstelsel opnemen, bij voorkeur in de grondwet. Dit moet uiterlijk één jaar na de inwerkingtreding van het verdrag gebeurd zijn. Als een ondertekenende lidstaat vindt dat een andere ondertekenaar zich hieraan niet of niet adequaat gehouden heeft, kan hij de betrokken lidstaat voor het Europees Hof van Justitie (EHJ) dagen, als de Commissie het al niet gedaan heeft. Het EHJ doet dan een bindende uitspraak. Dit is een innovatie in de economic governance wat dwangmiddelen betreft. Als er geen gevolg aan wordt gegeven, kan een boete opgelegd worden die kan oplopen tot 0,1% van het BBP (ongeveer 350 miljoen euro voor België).

---

⁴⁵ In het Engels spreekt men van 'fiscal compact'. Dit 'fiscal' heeft al tot veel verwarring en foute berichtgeving geleid, ook in de grote media. Het Engelse *fiscal* heeft in eerste instantie betrekking op de begroting, niet of slechts indirect op belastingen (taxes). Spreken van een 'fiscaal pact' zou doen vermoeden dat het bv. gaat om de harmonisaties van de belastingen in Europa. Niet dus.

⁴⁶ Beschikbaar in het Nederlands op http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/127736.pdf.

- de buitensporigtekortprocedure krijgt een meer automatisch karakter. De lidstaten van de eurozone moeten de voorstellen van de Commissie steunen, tenzij een gekwalificeerde meerderheid er zich tegen verzet ('omgekeerde gekwalificeerde meerderheid'*).
- Als de staatsschuld* groter is dan 60% van het BBP, moet deze afgebouwd worden a rato van één twintigste van het teveel per jaar (zoals al was vastgelegd in de sixpack voor de eurozonelanden, zie §3.3.4 p. 34).
- De ondertekenende lidstaten zullen aan de Europese Commissie en de Raad rapporteren als ze van plan zijn overheidsschuld papier uit te geven. Zij zullen alle belangrijke economische hervormingen die zij plannen, onderling en met de EU-instellingen coördineren vooraleer ze uit te voeren.

Merk op dat ondertekening van het Begrotingspact een voorwaarde zal zijn voor het ontvangen van financiële steun uit het ESM (Europees Stabiliteitsmechanisme, zie Appendix).

Het verdrag treedt in werking op 1 januari 2013 op voorwaarde dat het door minstens twaalf lidstaten van de eurozone is geratificeerd. Het is de bedoeling dat het uiterlijk vijf jaar na de inwerkingtreding ervan in het recht van de Europese Unie* wordt opgenomen. U leest het goed: die regelingen treden in werking in 2013, maar zouden pas Europese wetgeving worden in 2018. Dit illustreert eens te meer dat de EU zich nooit door democratische bekommernissen uit het lood laat slaan. Wegens het verzet van 2 lidstaten kon het Budgetpact geen Europese wet worden; geen probleem: dan wordt het een internationaal verdrag tussen 25 landen. Net zoals de in 2005 verworpen 'grondwet' dan maar een 'Verdrag van Lissabon' werd.⁴⁷

Meer van hetzelfde dus, maar toch, de duimschroeven worden alweer wat steviger aangedraaid. Een nieuwigheid is wel dat het Europees Vakverbond zich, voor de allereerste keer, tegen een Europees verdrag gekeerd heeft. Traditioneel probeert het EVV via politieke lobbying 'verbeteringen aan te brengen'. Dit keer dus niet. In een verklaring op 25 januari verwierp het EVV het Budgetpact, en riep op tot een Europese actiedag op 29 februari 2012.

De teerlingen zijn echter nog niet geworpen. Als internationaal verdrag moet dit Begrotingspact door de ondertekenende staten geratificeerd worden. Hier kan om diverse redenen een kink in de kabel komen, en waar mogelijk moeten we die kink versterken. In Ierland komt er in ieder geval al een referendum. In Frankrijk heeft sociaal-democratisch presidentskandidaat Hollande gezegd dat hij het verdrag wil heronderhandelen. De vereiste tweederde-meerderheid in de Berlijnse Bundestag is ook nog niet gegarandeerd, aangezien Merkels coalitie steunt op het zwakke FDP-broertje, dat bij de verkiezingen (mei 2012) in de grootste deelstaat Noordrijn-Westfalen mogelijks de kiesdrempel niet haalt. In Nederland beginnen sociaal-democraten wat dreigender taal te spreken; ondertekening zou afhankelijk gemaakt worden van een gematigder ritme bij het budgettaire herstel in Nederland. De sociaal-democratische Finse minister van buitenlandse zaken Tumioja rolde ook al wat met de spieren. Dit alles toont de nood aan van een sterke mobilisatie van de arbeidersbeweging (met interpellatie van nationale verkozenen die dit verdrag uiteindelijk moeten goed- of afkeuren).

---

⁴⁷ Een kritische analyse van de (anti-)democratische aspecten van het Budgetpact (in het Engels): <http://www.tni.org/article/fiscal-compact-bypasses-democracy-and-rule-law>

“Wat er plaatsgrijpt, is een stille revolutie, een stille revolutie op het vlak van sterker economisch bestuur, stap voor stap. De lidstaten hebben aanvaard – en ik hoop dat ze het correct begrepen hebben – ze hebben aanvaard dat een heel belangrijke macht bij de Europese instellingen komt te liggen op het vlak van toezicht, en een veel sterkere controle op de overheidsfinanciën.”

Dat zijn woorden die de voorzitter van de Europese Commissie, José Manuel Barroso, in 2010 hanteerde in verband met de ‘economic governance’. Behalve dat het om een contrarevolutie eerder dan een revolutie gaat, had Barroso overschot van gelijk. De voorbereiding van de six-pack, de introductie van het Europees Semester, het binnensmokkelen van het IMF*, het gebeurde allemaal onder onze neus, maar in een oorverdovende stilte. En wie zou het aan de grote klok gehangen hebben? De media niet, want degelijke berichtgeving over Europese politiek is geen verkoopsargument en boeit de kijker noch de lezer. De rechtse politici niet, want ze hopen dat de ‘stille revolutie’ er vlotjes zal ingaan. De linkse ook niet, want ze hebben geen alternatief voor het neoliberale gedachtegoed. En de vakbonden niet, omdat ze sinds mensenheugenis gewoon zijn dat de strijd zich in de nationale arena afspeelt. En laten ze zich de Europese scene niet al te goedgelovig uitleggen door de politieke vrienden ?

En zo kon de Europese Unie, in het verleden al geen echt democratische instelling, zich op korte tijd ontpoppen tot wat ze in essentie altijd al geweest is: een bovennationale instelling van burgerlijke macht. De EU is inderdaad beter georganiseerd dan de afzonderlijke nationale staten om de belangen te behartigen van het geglobaliseerde kapitalisme. Door de EU heeft die burgerlijke macht er nu een hoop instrumenten bijgekregen, waar tot voor een paar jaar alleen van gedroomd kon worden. Stel je voor: een niet verkozen administratie die vanuit haar Brusselse controletoeren alle bewegingen van het winstmaximalisatieproces op scoreborden kan volgen, en klaar staat om in te grijpen zodra een knipperlicht aanfloept. Nationale ministers die binnen hun eigen grenzen zelf de door de EU opgelegde correctieprocedures uitvoeren. Werknemers die in de juiste geestesgesteldheid gebracht zijn door de afschrikwekkende voorbeelden uit Griekenland, Portugal of Spanje. *L’Europe soumise vaut bien une crise!*

Het Europa van het kapitaal heeft een belangrijke veldslag gewonnen. Het was een gemakkelijke overwinning, want de tegenstander was niet gewapend en wist nauwelijks wat er aan de gang was. Het is nu aan de tegenstander, en dat zijn wij, om de volgende veldslag anders te laten verlopen. De toestand is ernstig, maar niet hopeloos. Sommigen onder ons zijn al goed wakker, en vast van plan de anderen wakker te schudden. Er waren er zelfs die daarvoor te voet vanuit Spanje naar Brussel zijn gestapt. En de voorbeelden uit Griekenland, Portugal of Spanje kunnen ook een omgekeerd effect hebben: als de Europese Unie daar haar ware gezicht liet zien, zou het wel eens kunnen dat er een beweging op gang komt om dit regime zo vlug mogelijk door een ander te vervangen.

Een droom van utopisten? Daar antwoorden wij op : *Als jullie ons beletten te dromen, dan zullen wij jullie beletten te slapen !*

De hulpfondsen zijn weliswaar geen onderdeel van de 'economic governance', maar ze hangen er nauw mee samen. Lidstaten die er beroep op (moeten) doen, moeten zich schikken naar een hele reeks voorwaarden, die stuk voor stuk, en op een 'chemisch zuivere manier', tonen welk soort economisch bestuur de EU aan het instellen is. Vandaar deze korte uitleg over de hulpfondsen.

Bij de oprichting van de Europese Monetaire Unie* werd expliciet het verlenen van kredieten door de Europese Centrale Bank* aan de lidstaten, of van de ene lidstaat aan een andere, verboden. Dit is terug te vinden in artikels 123 en 124 van het Verdrag van Lissabon. Hoe ondeugdelijk de grondvesten van die constructie zijn, bleek al vlug toen de financiële en bankencrisis uitbrak. Had de EU zich aan haar eigen regels gehouden, dan kon ze alleen toezien hoe een aantal lidstaten in een financieel moeras terechtkwamen, en de eenheidsmunt in dit moeras meesleurden. Geheel in strijd met haar eigen regels, zag ze zich dus gedwongen om financieel tussenbeide te komen in die landen.

Ad hoc fonds voor Griekenland

Een eerste operatie was specifiek voor Griekenland bestemd, werd voorbereid in het voorjaar van 2010 en bekrachtigd op 2 mei 2010. De 16 landen van de eurozone (17 behalve Griekenland) en het IMF* brachten samen 110 miljard € bijeen; een eerste schijf daarvan was dringend nodig, en werd nog in mei 2010 toegekend. De EU heeft van deze noodsituatie misbruik gemaakt om buitengewoon harde en asociale eisen te stellen die de gewone Griek treffen, niet de verantwoordelijken voor de toestand van dat land.

EFSM

Het volgende pakket was algemener bedoeld voor EU-landen met financiële moeilijkheden, het **EFSM: Europees Financieel Stabilisatie Mechanisme**⁴⁸, opgericht op 11 mei 2010 en beheerd door de Europese Commissie. Hierdoor kon de EC tot 60 miljard euro lenen, met het Europees budget als waarborg. Het grootste deel van dit geld ging naar Ierland en Portugal. Toekenning van deze 'hulp' vereist verregaande toegevingen van de betrokken landen op gebied van hun budgettaire en economische politiek.

EFSF

Een derde initiatief was het **Europees Financieel Stabiliteitsfonds**, (EFSF, *European Financial Stability Facility*⁴⁹, in het Nederlands officieel *Europese Faciliteit voor Financiële Stabiliteit*), opgericht door de landen van de eurozone in mei 2010. Het is eigenlijk een naamloze vennootschap naar Luxemburgs recht, met de lidstaten van de eurozone als aandeelhouders. Het eigen kapitaal is slechts 18 miljoen euro; het EFSF kan leningen aangaan tot een bedrag van 440 miljard €, waarvoor de eurolanden borg staan. Hiermee is al meteen duidelijk waarom dergelijke constructie in de ogen van de 'financiële markten' en de ratingbureaus geen groot aanzien geniet: de landen die beroep doen of zullen doen op het fonds staan er mee borg voor. Vooral wanneer een grote lidstaat als Italië (met een staatschuld van 1900 miljard €) hulp zou moeten zoeken ... En wanneer er daadwerkelijk beroep zou worden gedaan op de wettelijk toegezegde bedragen, zou België bijvoorbeeld 34,5 miljard moeten op tafel leggen... (Stel je voor dat ook de waarborg voor Dexia, 54 miljard euro, geactiveerd moet worden !!)

Wie leent bij het fonds moet er een aanzienlijke rente op betalen; in diverse landen (o.a. Nederland) verdedigde de regering zich wanneer er vraagtekens geplaatst werden bij de reusachtige sommen die

---

⁴⁸ Zie http://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/efsm/index_en.htm.

⁴⁹ <http://www.efsf.europa.eu/about/index.htm>

gewaarborgd worden, door te zeggen: maar wij verdienen aan deze zaak! De eerste uitgifte van een lening was voor Ierland, in januari 2011 (5 miljard voor 5 jaar). Het geld werd op de markt bijeengebracht, tegen een rente van 2,89%. (Het is dus pas als een land dergelijke lening niet meer kan terugbetalen dat de eurolanden hun waarborgen moeten inzetten.)

Een venijnig ‘nevenverschijnsel’ van de oprichting van de steunfondsen is dat een instantie haar intrede deed op het Europees continent die men totnogtoe bijna alleen in de Derde Wereld zag opereren: het Internationaal Muntfonds (IMF*). Naast de 440 miljard euro gewaarborgd door de landen van de eurozone, deed het IMF er nog 250 miljard bovenop. Alleen heeft die uitgesproken neoliberale instelling de onsympathieke gewoonte om de landen aan wie ze een lening toekent te onderwerpen aan haar oekazes: privatiseren, liberaliseren, winsten opdrijven, lonen verlagen. En inderdaad, sindsdien wordt in de hulpbehoevende EU-landen, Griekenland in de eerste plaats, de wet voorgeschreven door wat al vlug de trojka werd genoemd. Een driemanschap bestaande uit een vertegenwoordiger van de Europese Commissie, een van de Europese Centrale Bank* en een van het IMF, samen met een ploeg experts, kwamen ter plaatse controleren of de opgelegde maatregelen uitgevoerd werden en aan de draconische voorwaarden voldaan werd. De EU heeft aldus een externe en ervaren beul in de arm genomen om haar eigen lidstaten op de pijnbank te leggen!

Omdat de 440 miljard van het EFSF onvoldoende waren in de ogen van de ‘markten’, werd voortdurend gesproken over methodes om het bedrag te vergroten. Zo zou het EFSF kunnen dienen als een soort waarborg, waardoor voor een hoger bedrag (1000 miljard) kon geleend worden; ook hoopte men op medewerking in Azië, China bijvoorbeeld. De werkelijke draagkracht blijft eigenlijk een open vraag, die pas zal blijken bij nieuwe moeilijkheden. (De status van het EFSF werd door Standard & Poor’s in januari 2012 trouwens verlaagd.). Meer technische uitleg op http://www.efsf.europa.eu/attachments/faq_en.pdf

ESM.

Het EFSF was opgezet als een tijdelijke constructie. Medio 2013 moest ze vervangen worden door een permanent fonds, het **Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM)**. Maar een permanent fonds zou in feite een permanente schending van het Verdrag van Lissabon betekenen. Zoals vermeld verbiedt dat verdrag de Europese lidstaten om elkaar onderling financieel te steunen. Het zou dus in principe eerst aangepast moeten worden, maar dat is – zeker op korte termijn – onmogelijk. Daarom werd weer maar eens gekozen voor een internationaal verdrag buiten de EU om.

Op 11 juli 2011 werd een eerste versie van een ESM-verdrag goedgekeurd. Op 2 februari 2012 kwam er een gewijzigde versie⁵⁰. Op de top van 8-9 december 2011 werd nog beslist het ESM te laten ingaan in juli 2012, een jaar eerder dan aanvankelijk was gepland.

Het verdrag moet nog door de parlementen van de 17 eurolanden bekrachtigd worden. Dat hebben ze niet kunnen vermijden. Voorts kunnen andere EU-lidstaten ook toetreden. Vanaf maart 2013 zal een eventuele verlening van de financiële bijstand door het ESM afhankelijk zijn van de ratificatie van het Budgetpact (zie §3.5 blz. 44). Het IMF wordt zo veel mogelijk bij de steunverlening betrokken, en het heeft als schuldeiser voorrang boven de ESM-landen.

Het ESM zou minstens over 500 miljard euro beschikken, deels in cash (door werkelijke stortingen van de deelnemende landen), deels in de vorm van kredietgaranties door diezelfde landen, en ten derde door inbreng van het IMF. De ratificatie van het ESM-verdrag is momenteel, maart 2012, aan de gang.

---

⁵⁰ <http://www.european-council.europa.eu/media/582895/10-tesm2.nl12.pdf> .

Aanbevelingen, adviezen	Met een <i>aanbeveling</i> kan de EU een bepaalde gedragslijn voorstellen zonder dat die een juridisch dwingend karakter heeft. Een advies stelt geen gedragslijn voor, maar velt een oordeel over een situatie of gebeurtenis.
Begrotingstekort of deficit	Een regering maakt elk jaar een begroting (of budget) op, waarin inkomsten en uitgaven worden geraamd (wat onder andere afhangt van de geschatte economische groei). Zijn er meer uitgaven dan inkomsten, dan is er een begrotingstekort of deficit. Een gering deficit kan opgeheven worden door meevallende inkomsten het volgende jaar, maar voor grote tekorten moet de staat geld lenen. Het totaal bedrag aan uitstaande leningen is de staatsschuld.
staatsschuld	Deficit en schuld worden meestal uitgedrukt als een percentage van het BBP* van het land. Terwijl een deficit normaal slechts een paar procent van het BBP bedraagt, zijn staatsschulden vaak 50%, 100% en meer. Het Stabiliteitspact* verbiedt deficits groter dan 3% en schulden groter dan 60%.
Betalingsbalans	De betalingsbalans is het overzicht van alle economische transacties van een land met het buitenland in de loop van een jaar (met een plusteken voor geld dat binnenkomt, een minteken voor geld dat het land verlaat). Er zijn verschillende componenten: <ol style="list-style-type: none"> 1. Goederenrekening (+ voor export van goederen, –voor import) 2. Dienstenrekening (prestatie van diensten, bv. transport, toerisme)
Handelsbalans	Deze twee posten samen vormen de <i>handelsbalans</i> <ol style="list-style-type: none"> 3. Inkomensrekening (lonen in het buitenland verdiend of die naar het buitenland vloeien, renten, dividenden, winsten. Men kan hier nog de overdracht van inkomsten aan toevoegen, bv. ontwikkelingshulp.)
lopende rekening	Deze drie posten samen heten de <i>lopende rekening</i> . <ol style="list-style-type: none"> 4. Kapitaalrekening (buitenlandse investeringen, beleggingen, leningen...)
Bruto Binnenlands Product (BBP)	Het BBP is de jaarlijks geproduceerde toegevoegde waarde in een land, onder de vorm van diensten of goederen. (Als men bv. hout aankoopt ter waarde van 100.000 € in het buitenland, hiermee kasten maakt ter waarde van 225.000 €, is de toegevoegde waarde

125.000 €. De grondstoffen worden betaald bij aankoop en doorgerekend bij verkoop en dragen niet bij tot de toegevoegde waarde.)

Toegevoegde waarde vindt men op twee manieren terug: onder de vorm van bruto loon, of onder de vorm van bruto winst (waarop eventueel belasting betaald wordt, wat leidt tot netto-bedragen). Men kan het BBP dus ook beschouwen als het nationaal inkomen.

Nationaal inkomen

BNP

Men spreekt ook soms van Bruto Nationaal Product, BNP. Bij het BNP van België bv. worden ook de lonen/winsten door Belgen verdiend in het buitenland gevoegd, en die van niet-Belgen in België verdiend afgetrokken. Het onderscheid tussen BBP en BNP is meestal gering. Ierland is een uitzondering: daar worden zoveel winsten naar het buitenland overgebracht dat het BBP 15 à 20% hoger is dan het BNP.

In 2010 bedroeg het BBP:
van België: 352 miljard €, van Nederland: 591 miljard €, van Duitsland 2500 miljard €, van de eurozone 9200 miljard €, van de hele EU 12280 miljard €. Het wereld-BBP van 2010 (met alle bedenkingen die men kan hebben over de betekenis ervan) was een 62.000 miljard \$, of ongeveer 44.000 miljard €.

Ecofin

Zie Raad

Europese Centrale Bank (ECB)

De Europese Centrale Bank werd in 1998 opgericht met het oog op de invoering van de euro. De kantoren van de ECB bevinden zich in Frankfurt, de huidige voorzitter is de Italiaan Mario Draghi die op 1 november 2011 de Fransman Jean-Claude Trichet opvolgde. De Belg Peter Praet is er sinds begin 2012 *chief economist*.

Als elke centrale bank is de ECB verantwoordelijk voor de uitgifte van bankbiljetten en voor het monetair beleid. Dit laatste houdt in: waken over de prijsstabiliteit, m.a.w. de inflatie beperkt houden, en anderzijds de wisselkoers t.o.v. andere valuta in de gewenste banen leiden. Het belangrijkste instrument daartoe is de bepaling van de rente waartegen banken geld kunnen ontfemen bij de ECB (de zgn. *refirente*; deze bedroeg de voorbije drie jaar nooit meer dan 1,50%). De refirente is meebepalend voor de rente op de geldmarkt, waar geld wordt verhandeld door banken, financiële instellingen of grote bedrijven. Een hoge rente kan de inflatie en de economische activiteit afremmen, maar trekt beleggers aan. Als er veel buitenlandse vraag is naar euros, stijgt zijn koers ('sterke euro'); dat kan nadelig zijn voor de export en jobs kosten, maar maakt bv. de oliefactuur goedkoper. Het is duidelijk: monetair beleid is een afwegen van belangen, en hangt van de economische conjunctuur en het beoogde doel af.

Net op dit vlak is de ECB een zeer merkwaardig geval. Zijn opdracht is bijna uitsluitend het onder controle houden van de inflatie, waarbij 2% op jaarbasis het plafond is. Overwegingen i.v.m. economische activiteit, tewerkstelling enzovoort komen er totaal niet aan te pas, en de absolute onafhankelijkheid van de ECB tegenover de politieke instellingen van de EU garandeert ook dat dergelijke overwegingen niet kunnen meespelen. Nog door een andere voorwaarde onderscheidt de ECB zich van andere centrale banken (bv. de Amerikaanse *Fed*): de ECB mag geen geld lenen aan de overheid. Nationale overheden moeten voor hun staatsschulden dus beroep doen op privé-banken, die wél kunnen lenen bij de ECB, en aan een lage rente.

Deze anomalie van de ECB is grotendeels het gevolg van het feit dat de Duitse centrale bank (*Bundesbank*) model stond bij zijn oprichting; voor de Duitse naoorlogse burgerij was de markt een regulerend en disciplinerend principe, dat deel uitmaakte van een 'ordoliberal' ideologie. Volgens heel wat bronnen was overname van het Bundesbankprincipe de Duitse voorwaarde om in te stemmen met de oprichting van de Europese muntunie.

In combinatie met de afwezigheid van noemenswaardige transfers tussen rijke en arme gebieden in de EU leidt de ECB-politiek tot onoverkomelijke economische problemen.

Europese Commissie (EC)

De Europese Commissie bestaat uit 27 commissarissen, 1 uit elke lidstaat, waarvan één voorzitter is, momenteel José Manuel Barroso. De EC zetelt in het Berlaymontgebouw aan het Schumanplein aan de Brusselse Wetstraat. De aanduiding van de commissarissen is een duistere aangelegenheid van de lidstaten; wel moet de commissie het vertrouwen van het Europees Parlement krijgen, en kan het Parlement de Commissie in haar geheel afzetten.

De EC wordt soms de 'regering' of de 'uitvoerende macht' van de Europese Unie genoemd, maar dit klopt niet aangezien de Commissie het wettelijk initiatiefrecht heeft, een bevoegdheid die in de burgerlijke democratie alleen aan een verkozen parlement toekomt. Ook beschikt de EC over zeer grote vrijheid bij het afsluiten van bv. internationale handelsverdragen.

De EC beschikt over een uitgebreide administratie, de zgn. directo-
raten-generaal of DG's (te vergelijken met nationale ministeries) en een aantal diensten (bv. de dienst voor de statistiek, Eurostat). In totaal werken 38.000 mensen voor de Commissie.

Europese Monetaire Unie (EMU)

Tot een monetaire unie werd door het Verdrag van Maastricht besloten in 1992. Vanaf 1999 bestond de euro voor het bankverkeer in 11 landen, en vanaf 1 januari 2002 waren er munten en biljetten. De Britten en de Denen hebben meteen gezegd dat ze niet meededen,

de Zweden deden dat voorlopig ook niet. De nieuwe lidstaten die er sinds de val van het Oostblok bijkwamen zijn verplicht op termijn toe te treden tot de muntunie, en moeten zorgen dat ze de criteria daarvoor vervullen. Van de 27 staten die de Europese Unie uitmaken behoren er nu 17 tot de muntunie, zij vormen de 'eurozone', soms voorgesteld als de EU-17.

eurogroep

De ministers van financiën van de eurozone komen maandelijks informeel bijeen in de zgn. *eurogroep*, onder voorzitterschap van de Luxemburgse premier Jean-Claude Juncker.

Europese Unie (EU)

Onder 'Europese Unie' of EU verstaan we in deze brochure het historisch gegroeide politiek verband waaraan momenteel 27 landen deelnemen. Soms wordt met de term 'Europa' hetzelfde bedoeld, maar dit houdt een gevaar in dat door de EU-protagonisten ook uitgebuit wordt. Wie zich tegen het neoliberale beleid of de ondemocratische wijze van besluitvorming van de EU verzet, zou zich tegen Europese samenwerking in het algemeen verzetten, alsof de neoliberale EU de enig mogelijke vorm van inter-Europese samenwerking was.

Vanuit strikt juridisch standpunt dekt de term 'Europese Unie' een lang en ingewikkeld verhaal. Er is van EU voor het eerst sprake in het Verdrag van Maastricht, dat officieel het Verdrag betreffende de Europese Unie heet en van kracht werd op 1 november 1993. Hierbij werden drie bestaande stichtingsverdragen of 'gemeenschappen' (de *Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal* of EGKS, de *Europese Gemeenschap voor Atoomenergie* of EURATOM en de *Europese Economische Gemeenschap* of EEG, in Maastricht herdoopt tot *Europese Gemeenschap* of EG) samengebracht als 'eerste pijler' van de Europese Unie. Daarnaast was er een pijler buitenlands- en veiligheidsbeleid, en een pijler politie- en justitiesamenwerking. In de eerste pijler werd vooral beslist volgens de 'communautaire methode', waaraan de Europese Commissie, de Raad en het Europees Parlement te pas kwamen. In de twee andere pijlers waren het de regeringen die tot een consensus moesten komen, vandaar de benaming 'intergouvernementeel' voor de besluitvorming.

De verschillende verdragen werden herhaald gewijzigd, o.a. bij de toetreding van nieuwe lidstaten. Zo was er het Verdrag van Amsterdam (ondertekend in 1997) en het Verdrag van Nice (2001). Dergelijke verdragen bevatten alleen de wijzigingen die men in de bestaande verdragen aanbrengt. Als deze wijzigingen aangebracht worden in de oorspronkelijke teksten spreekt men van de geconsolideerde versie.

Op 1 december 2009 trad het Verdrag van Lissabon in werking, waardoor de afgewezen Europese grondwet (2005) toch opgedrongen werd aan de bevolkingen. Lissabon veranderde opnieuw het juridisch kader. De Europese Gemeenschap werd afgeschaft, het

bijgaande EG-verdrag herdoopt tot het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie of VWEU. Men spreekt ook niet meer van de drie-pijlerstructuur of van de communautaire of intergouvernementele methode. Dat neemt niet weg dat het onderscheid in de praktijk nog steeds aanwezig is. Het buitenlandbeleid, of de oprichting van de crisisfondsen als EFSF of ESM, is een puur intergouvernementele aangelegenheid.

Samen vormen het Verdrag betreffende de Europese Unie, VEU, en het Verdrag betreffende de Europese Unie, VWEU, in hun geconsolideerde vorm de juridische grondslag van de huidige EU. De Nederlandse versie vindt men op <http://tiny.cc/lissabonverdrag>.

Gekwalificeerde meerderheid (bij stemming in de Raad)

Een gekwalificeerde meerderheid in de Raad betekent dat een voorstel ten minste 255 van de 345 stemmen krijgt, en minimaal 14 lidstaten vóór stemmen, waarbij ten minste de helft plus één van de lidstaten aanwezig is. Elk land heeft een vastgesteld aantal stemmen: België 12, Nederland 13, Spanje en Polen 27, Duitsland 29.

Omgekeerde gekwalificeerde meerderheid

Men spreekt van ‘omgekeerde gekwalificeerde meerderheid’ als de Raad een gekwalificeerde meerderheid moet hebben om een voorstel van de Europese Commissie te *verwerpen*.

IMF

Het Internationaal Monetair Fonds is samen met de Wereldbank een instelling van het systeem van Bretton Woods, in 1944 opgericht in het kader van het wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. De zetel is in Washington, de huidige directeur is de Franse Christine Lagarde, die in 2011 haar landgenoot Dominique Strauss-Kahn opvolgde na een aantal schandalen. De officiële opdracht van het IMF is te waken over de stabiliteit van het internationaal financieel systeem.

Het IMF kent leningen toe aan landen met financiële moeilijkheden, maar legt daarbij allerlei hervormingen op, de zogenaamde Structurele Aanpassingsprogramma's (SAP). Via SAPs probeert het IMF het beleid van een land te laten geschieden volgens een neoliberal* ideaalbeeld, vaak aangeduid als *Washington Consensus*. Tot recent werden SAPs bijna uitsluitend aan Derde Wereldlanden opgelegd, maar met de eurocrisis wordt het IMF ook steeds meer betrokken partij in de Europese Unie (zie Trojka*)

Lissabonstrategie

In 2000 werd op een top in Lissabon beslist dat de EU tegen 2010 ‘de meest concurrerende kenniseconomie ter wereld moest worden’. In het decennium 2000-2010 waren er meer symposia over de informatiemaatschappij, over levenslang leren enzovoort, maar reeds in september 2009 sprak Jean-Claude Juncker, voorzitter van de Eurogroep, de profetische woorden dat men deze doelstelling niet zou halen. In 2010 werd besloten tot een nieuw tienjarenprogramma, de Europa 2020-strategie, die 10 ‘geïntegreerde richtsnoeren’ formuleerde. Tegen

Europa 2020-strategie

2020 moet de EU bv. gezorgd hebben voor meer groene economische groei. Dit houdt o.a. de 20/20/20-doelstelling in: uitstoot van broeikasgassen met 20% verminderen t.o.v. 1990, de energie-efficiëntie met 20% verhogen en 20% van de energie duurzaam opwekken. Ook moet in 2020 75 procent van de Europeanen van 20 tot en met 64 jaar betaald werk verrichten, moet het onderwijsniveau verhoogd en de armoede verminderd zijn.

neoliberalisme

De term duidt op twee dingen: een ideologie en een politiek-economische praktijk. Als **praktijk** is het het geheel aan bedrijfsstrategieën die sinds de jaren '80 ingevoerd werden met het oog op de verhoging van de winstvoet, en de beleidsopties van overheden die zich in deze bedrijfsstrategieën schikken om een 'goed businessklimaat' te scheppen. Het neoliberale beleid vormt een breuk met dat van de vorige 'fordistische' periode (zie blz. 13). Het gaat over zeer uiteenlopende dingen als de privatisering van water- of telefoonmaatschappijen, het *outsourcen* van bedrijfsactiviteiten, de deregulering in de financiële sector, de fiscale en sociale concurrentie tussen landen enzovoort. De neoliberale **ideologie** is een moderne versie van de klassieke liberale stellingen over de markt als beste regulerend principe. Daaruit volgen allerlei thema's, zoals de minimale rol voor de Staat, de nefaste rol van het 'collectivisme' zoals het afsluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten, de 'vrijheid van het individu', niet als politiek subject maar als consument of ondernemer, enzovoort. Het voorvoegsel 'neo' wijst niet zozeer op grote verschillen met het klassiek liberalisme, maar met de nieuwe adem van deze negentiende-eeuwse ideologie. Vanuit een historisch perspectief is de liberale praktijk en ideologie de normale gang van zaken in de voorbije twee of tweeënhalf eeuwen kapitalisme, slechts onderbroken door een intermezzo van 1930 tot 1970.

Open coördinatiemethode

De 'open coördinatiemethode' is een aanpak waarbij de ministers van de lidstaten onder elkaar afspreken bepaalde doelstellingen na te streven, alhoewel er daartoe aan de EU geen bevoegdheid werd toegekend. Men probeert de doelstellingen te bereiken door wederzijds toezicht (*peer review*) en wederzijdse druk (*peer pressure*). Zie ook blz. 23.

Raad

De 'Raad' en de 'Europese Raad' zijn twee verschillende instellingen van de Europese Unie. De *Raad van de Europese Unie*, ook *Raad van ministers* of kortweg *Raad* genoemd, bestaat uit de lidstaatsministers die verantwoordelijk zijn voor een bepaald beleidsterrein. Men spreekt dus wel van dé Raad, maar zijn samenstelling is niet steeds dezelfde. Er zijn 10 verschillende samenstellingen: Raad algemene zaken (meestal ministers van buitenlandse zaken), Raad buitenlandse zaken, Raad concurrentievermogen, **Ecofin-raad** (economie & financiën), Raad justitie en binnenlandse zaken, Raad landbouw en visserij, Raad milieu, Raad onderwijs, jeugd en cultuur, Raad vervoer, telecom en energie, en tenslotte de Raad werkgele-

Ecofin

genheid, sociaal beleid, volksgezondheid en consumentenzaken.

De Raad is betrokken in zowat alle EU-wetgeving. Deze komt tot stand door een voorstel van de Europese Commissie, dat dan (in het geval van de ‘medebeslissing’) moet goedgekeurd worden door de Raad én het Europees Parlement. In andere gevallen kan de Raad zonder het Europees parlement beslissen.

Europese Raad

De *Raad van de Europese Unie* mag niet verward worden met de *Europese Raad*, bestaande uit regerings- en/of staatsleiders; hun bijeenkomsten worden vaak ‘top’ genoemd en krijgen – in tegenstelling tot de vergaderingen van de Raad van ministers – meestal nogal wat media-aandacht. Herman Van Rompuy is sinds 1 december 2009 permanente voorzitter van de Europese Raad, een nieuwe functie die hem tot de ongekroonde ‘president’ van de Europese Unie maakt.

Stabiliteits- en Groeipact (SGP)

Zie kader blz. 25

Trojka

Trojka (russisch voor trio) is de informele naam die sinds 2010 gegeven wordt aan de combinatie van de Europese Commissie, de Europese Centrale Bank* en het Internationaal Monetair Fonds (IMF*). Het is immers een gezelschap met afgevaardigden van deze drie instellingen dat de hervormingen dicteert die een lidstaat van de EU moet doorvoeren om beroep te kunnen doen op een lening van een Europees steunfonds.

Verordening

Een Europese wet heet een *verordening*. (in het Frans: *règlement*).

Richtlijn

Een verordening geldt rechtstreeks voor alle burgers van de EU. Een *richtlijn* is even algemeen, maar geeft alleen een streefdoel weer; de wijze waarop dit doel bereikt wordt, moet in nationale wetgeving in de lidstaten omgezet worden. Het initiatief voor een nieuwe verordening of richtlijn kan alleen uitgaan van de Europese Commissie, niet van het Europees parlement.

medebeslissingsprocedure

De goedkeuring ervan ligt ofwel bij de Raad en het Europees parlement, die het eens moeten worden en men spreekt dan van ‘medebeslissing’ (of officieel sinds het Verdrag van Lissabon van de *gewone wetgevingsprocedure*). In andere gevallen beslist de Raad alleen over het commissievoorstel (*bijzondere wetgevingsprocedure*). Er zijn tenslotte ook gevallen waar de Europese Commissie of de Europese Centrale Bank alleen beslissen. Voor meer detail, zie http://ec.europa.eu/eu_law/index_nl.htm

aanpassingstraject	30, 32
Barroso.....	29, 40, 43, 46, 51
Begrotingspact.....	24, 44, 45, 48
buitensporigtekortprocedure.....	25, 28, 30, 34, 39, 45
Competitiviteitspact.....	41
Delors.....	11, 21
Eenheidsacte.....	5, 6, 10
EFSF.....	22, 33, 47, 48
EFSM.....	47
EGKS.....	5
ESM.....	22, 33, 39, 47, 48
Europa 2020.....	11, 26, 43
Europees Semester.....	2, 24, 26, 30, 31, 32, 36, 39, 43, 46
Europese Centrale Bank (ECB).....	7, 17, 21, 22, 31, 36, 39, 40, 47, 48
Europese Ronde Tafel van Industriëlen (ERT).....	6, 10, 24, 31
Europluspact.....	24, 31, 41, 42, 43, 44
Ferreira.....	35, 38, 39, 40
IMF.....	10, 18, 39, 40, 46, 47, 48
Institute of International Finance.....	12
Jaarlijkse Groeiraming.....	26, 27, 29, 32
Lissabonstrategie.....	8, 11, 26, 43
Merkozy.....	41, 43
middellangetermijndoelstelling.....	28, 32, 34
<i>name and shame</i>	24
Nationaal Hervormingsplan.....	26, 43
onevenwichtigheden.....	31, 35, 36, 37, 38
open coördinatiemethode.....	8, 9, 21, 54
sixpack.....	2, 24, 29, 32, 35, 38, 39, 42, 43, 44, 45, 46
Stabiliteits- en Groeipact (SGP).....	8, 21, 25, 26, 29, 30, 32, 43
stabiliteitsplan.....	26, 43
Structurele Aanpassingsprogramma's (SAP).....	14
trojka.....	40, 48
Verdrag van Lissabon.....	10, 47, 48
Verdrag van Maastricht.....	7, 8, 11, 21
voorzichtige budgettaire politiek.....	32
wetgevend pakket.....	Zie sixpack
Wortmann-Kool.....	32, 43

De Actiecomités Europa roepen op het verzet te organiseren tegen de soberheidspolitiek, via acties, debatten (nodig om alternatieven uit te werken) en internationale solidariteit. Om een dam op te werpen tegen de soberheidspolitiek, moeten we eensgezind en gecoördineerd optreden, en ons niet laten verdelen omdat we tot een verschillende vakbond, een verschillende organisatie of een verschillend land behoren. Daarom roepen we ook de vakbonden op om een actieplan op lange termijn op te stellen in gemeenschappelijk vakbondsfront.